നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

അങ്ഗുത്തരനികായോ

ദുകനിപാതപാളി

൧. പഠമപണ്ണാസകം

൧. കമ്മകരണവഗ്ഗോ

൧. വജ്ജസുത്തം

൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, വജ്ജാനി. കതമാനി ദ്വേ? ദിട്ഠധമ്മികഞ്ച വജ്ജം സമ്പരായികഞ്ച വജ്ജം . കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠധമ്മികം വജ്ജം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ പസ്സതി ചോരം ആഗുചാരിം രാജാനോ ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ [വിവിധാനി കമ്മകരണാനി (ക॰)] കാരേന്തേ; കസാഹിപി താളേന്തേ, വേത്തേഹിപി താളേന്തേ, അദ്ധദണ്ഡകേഹിപി താളേന്തേ, ഹത്ഥമ്പി ഛിന്ദന്തേ, പാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ, ഹത്ഥപാദമ്പി ഛിന്ദന്തേ, കണ്ണമ്പി ഛിന്ദന്തേ, നാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ, കണ്ണനാസമ്പി ഛിന്ദന്തേ, ബിലങ്ഗഥാലികമ്പി കരോന്തേ, സങ്ഖമുണ്ഡികമ്പി കരോന്തേ, രാഹുമുഖമ്പി കരോന്തേ, ജോതിമാലികമ്പി കരോന്തേ, ഹത്ഥപജ്ജോതികമ്പി കരോന്തേ, ഏരകവത്തികമ്പി കരോന്തേ, ചീരകവാസികമ്പി കരോന്തേ, ഏണേയ്യകമ്പി കരോന്തേ, ബളിസമംസികമ്പി കരോന്തേ, കഹാപണികമ്പി കരോന്തേ, ഖാരാപതച്ഛികമ്പി [ഖാരാപടിച്ഛകമ്പി (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] കരോന്തേ, പലിഘപരിവത്തികമ്പി കരോന്തേ, പലാലപീഠകമ്പി [പലാലപിട്ഠികമ്പി (സീ॰)] കരോന്തേ, തത്തേനപി തേലേന ഓസിഞ്ചന്തേ, സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തേ, ജീവന്തമ്പി സൂലേ ഉത്താസേന്തേ, അസിനാപി സീസം ഛിന്ദന്തേ.

''തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'യഥാരൂപാനം ഖോ പാപകാനം കമ്മാനം ഹേതു ചോരം ആഗുചാരിം രാജാനോ ഗഹേത്വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേന്തി; കസാഹിപി താളേന്തി, വേത്തേഹിപി താളേന്തി, അദ്ധദണ്ഡകേഹിപി താളേന്തി, ഹത്ഥമ്പി ഛിന്ദന്തി, പാദമ്പി ഛിന്ദന്തി, ഹത്ഥപാദമ്പി ഛിന്ദന്തി, കണ്ണമ്പി ഛിന്ദന്തി, നാസമ്പി ഛിന്ദന്തി, കണ്ണനാസമ്പി ഛിന്ദന്തി, ബിലങ്ഗഥാലികമ്പി കരോന്തി, സങ്ഖമുണ്ഡികമ്പി കരോന്തി, രാഹുമുഖമ്പി കരോന്തി, ജോതിമാലികമ്പി കരോന്തി, ഹത്ഥപജ്ജോതികമ്പി കരോന്തി, ഏരകവത്തികമ്പി കരോന്തി, ചീരകവാസികമ്പി കരോന്തി, ഏണേയ്യകമ്പി കരോന്തി, ബളിസമംസികമ്പി കരോന്തി, കഹാപണികമ്പി കരോന്തി, ഖാരാപതച്ഛികമ്പി കരോന്തി, പലിഘപരിവത്തികമ്പി കരോന്തി, പലാലപീഠകമ്പി കരോന്തി, തത്തേനപി തേലേന ഓസിഞ്ചന്തി, സുനഖേഹിപി ഖാദാപേന്തി, ജീവന്തമ്പി

സൂലേ ഉത്താസേന്തി, അസിനാപി സീസം ഛിന്ദന്തി. അഹഞ്ചേവ [അഹഞ്ചേ (?)] ഖോ പന ഏവരൂപം പാപകമ്മം കരേയ്യം, മമ്പി രാജാനോ ഗഹേത്വാ ഏവരൂപാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കാരേയ്യും; കസാഹിപി താളേയ്യും...പേ॰... അസിനാപി സീസം ഛിന്ദേയ്യു’ന്തി. സോ ദിട്ഠധമ്മികസ്സ വജ്ജസ്സ ഭീതോ ന പരേസം പാഭതം വിലുമ്പന്തോ ചരതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠധമ്മികം വജ്ജം.

‘‘കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്പരായികം വജ്ജം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘കായദുച്ചരിതസ്സ ഖോ പന പാപകോ ദുക്ഖോ വിപാകോ അഭിസമ്പരായം, വചീദുച്ചരിതസ്സ പാപകോ ദുക്ഖോ വിപാകോ അഭിസമ്പരായം, മനോദുച്ചരിതസ്സ പാപകോ ദുക്ഖോ വിപാകോ അഭിസമ്പരായം. അഹഞ്ചേവ ഖോ പന കായേന ദുച്ചരിതം ചരേയ്യം, വാചായ ദുച്ചരിതം ചരേയ്യം , മനസാ ദുച്ചരിതം ചരേയ്യം. കിഞ്ച തം യാഹം ന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യ’ന്തി. സോ സമ്പരായികസ്സ വജ്ജസ്സ ഭീതോ കായദുച്ചരിതം പഹായ കായസുചരിതം ഭാവേതി, വചീദുച്ചരിതം പഹായ വചീസുചരിതം ഭാവേതി, മനോദുച്ചരിതം പഹായ മനോസുചരിതം ഭാവേതി, സുദ്ധം അത്താനം പരിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്പരായികം വജ്ജം. ‘‘ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ വജ്ജാനി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ദിട്ഠധമ്മികസ്സ വജ്ജസ്സ ഭായിസ്സാമ, സമ്പരായികസ്സ വജ്ജസ്സ ഭായിസ്സാമ, വജ്ജഭീരുനോ ഭവിസ്സാമ വജ്ജഭയദസ്സാവിനോ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം. വജ്ജഭീരുനോ, ഭിക്ഖവേ, വജ്ജഭയദസ്സാവിനോ ഏതം പാടികങ്ഖം യം പരിമുച്ചിസ്സതി സബ്ബവജ്ജേഹീ’’തി. പഠമം.

൨. പധാനസുത്തം

൨. ‘‘ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, പധാനാനി ദുരഭിസമ്ഭവാനി ലോകസ്മിം. കതമാനി ദ്വേ? യഞ്ച ഗിഹീനം അഗാരം അജ്ഝാവസതം ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനുപ്പദാനത്ഥം പധാനം, യഞ്ച അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതാനം സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗത്ഥം പധാനം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പധാനാനി ദുരഭിസമ്ഭവാനി ലോകസ്മിം.

‘‘ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം പധാനാനം യദിദം സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗത്ഥം പധാനം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗത്ഥം പധാനം പദഹിസ്സാമാ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. ദുതിയം.

൩. തപനീയസുത്തം

൩. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ തപനീയാ. കതമേ ദ്വേ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചസ്സ കായദുച്ചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി കായസുചരിതം; വചീദുച്ചരിതം കതം ഹോതി; അകതം ഹോതി വചീസുചരിതം; മനോദുച്ചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി മനോസുചരിതം. സോ ‘കായദുച്ചരിതം മേ കത’ന്തി തപ്പതി, ‘അകതം മേ കായസുചരിത’ന്തി തപ്പതി; ‘വചീദുച്ചരിതം മേ കത’ന്തി തപ്പതി, ‘അകതം മേ വചീസുചരിത’ന്തി തപ്പതി;

‘മനോദുച്ചരിതം മേ കത’ന്തി തപ്പതി , ‘അകതം മേ മനോസുചരിത’ന്തി തപ്പതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ തപനീയാ’’തി. തതിയം.

൪. അതപനീയസുത്തം

൪. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അതപനീയാ. കതമേ ദ്വേ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചസ്സ കായസുചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി കായദുച്ചരിതം; വചീസുചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി വചീദുച്ചരിതം; മനോസുചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി മനോദുച്ചരിതം. സോ ‘കായസുചരിതം മേ കത’ന്തി ന തപ്പതി, ‘അകതം മേ കായദുച്ചരിത’ന്തി ന തപ്പതി; ‘വചീസുചരിതം മേ കത’ന്തി ന തപ്പതി, ‘അകതം മേ വചീദുച്ചരിത’ന്തി ന തപ്പതി; ‘മനോസുചരിതം മേ കത’ന്തി ന തപ്പതി, ‘അകതം മേ മനോദുച്ചരിത’ന്തി ന തപ്പതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ അതപനീയാ’’തി. ചതുത്ഥം.

൫. ഉപഞ്ഞാതസുത്തം

൫. ‘‘ദ്വിന്നാഹം , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം ഉപഞ്ഞാസിം - യാ ച അസന്തുട്ഠിതാ കുസലേസു ധമ്മേസു, യാ ച അപ്പടിവാനിതാ പധാനസ്മിം. അപ്പടിവാനീ സുദാഹം, ഭിക്ഖവേ, പദഹാമി - ‘കാമം തചോ ച ന്ഹാരു [നഹാരു (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ച അട്ഠി ച അവസിസ്സതു, സരീരേ ഉപസുസ്സതു മംസലോഹിതം, യം തം പുരിസഥാമേന പുരിസവീരിയേന പുരിസപരക്കമേന പത്തബ്ബം ന തം അപാപുണിത്വാ വീരിയസ്സ സണ്ഠാനം ഭവിസ്സതീ’തി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമാദാധിഗതാ സമ്ബോധി, അപ്പമാദാധിഗതോ അനുത്തരോ യോഗക്ഖേമോ. തുമ്ഹേ ചേപി, ഭിക്ഖവേ, അപ്പടിവാനം പദഹേയ്യാഥ - ‘കാമം തചോ ച ന്ഹാരു ച അട്ഠി ച അവസിസ്സതു, സരീരേ ഉപസുസ്സതു മംസലോഹിതം, യം തം പുരിസഥാമേന പുരിസവീരിയേന പുരിസപരക്കമേന പത്തബ്ബം ന തം അപാപുണിത്വാ വീരിയസ്സ സണ്ഠാനം ഭവിസ്സതീ’തി, തുമ്ഹേപി, ഭിക്ഖവേ, നചിരസ്സേവ - യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം - ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സഥ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘അപ്പടിവാനം പദഹിസ്സാമ. കാമം തചോ ച ന്ഹാരു ച അട്ഠി ച അവസിസ്സതു, സരീരേ ഉപസുസ്സതു മംസലോഹിതം, യം തം പുരിസഥാമേന പുരിസവീരിയേന പുരിസപരക്കമേന പത്തബ്ബം ന തം അപാപുണിത്വാ വീരിയസ്സ സണ്ഠാനം ഭവിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. സംയോജനസുത്തം

൬. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? യാ ച സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിതാ, യാ ച സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു നിബ്ബിദാനുപസ്സിതാ. സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സീ വിഹരന്തോ രാഗം ന പജഹതി, ദോസം ന പജഹതി, മോഹം ന പജഹതി. രാഗം അപ്പഹായ, ദോസം അപ്പഹായ, മോഹം അപ്പഹായ ന പരിമുച്ചതി

ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി. ന പരിമുച്ചതി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

“സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു നിബ്ബിദാനുപസ്സീ വിഹരന്തോ രാഗം പജഹതി, ദോസം പജഹതി, മോഹം പജഹതി. രാഗം പഹായ, ദോസം പഹായ, മോഹം പഹായ, പരിമുച്ചതി ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി. പരിമുച്ചതി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി. ഛട്ഠം.

൭. കണ്ഹസുത്തം

൭. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ കണ്ഹാ. കതമേ ദ്വേ? അഹിരികഞ്ച അനോത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ കണ്ഹാ”തി. സത്തമം.

൮. സുക്കസുത്തം

൮. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സുക്കാ. കതമേ ദ്വേ? ഹിരീ [ഹിരി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ച ഓത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ സുക്കാ”തി. അട്ഠമം.

൯. ചരിയസുത്തം

൯. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സുക്കാ ലോകം പാലേന്തി. കതമേ ദ്വേ? ഹിരീ ച ഓത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുക്കാ ധമ്മാ ലോകം ന പാലേയ്യും, നയിധ പഞ്ഞായേഥ മാതാതി വാ മാതുച്ഛാതി വാ മാതുലാനീതി വാ ആചരിയഭരിയാതി വാ ഗരൂനം ദാരാതി വാ. സമ്ഭേദം ലോകോ അഗമിസ്സ, യഥാ അജേളകാ കുക്കുടസൂകരാ സോണസിങ്ഗാലാ [സോണസിഗാലാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ദ്വേ സുക്കാ ധമ്മാ ലോകം പാലേന്തി തസ്മാ പഞ്ഞായതി [പഞ്ഞായന്തി (സീ॰)] മാതാതി വാ മാതുച്ഛാതി വാ മാതുലാനീതി വാ ആചരിയഭരിയാതി വാ ഗരൂനം ദാരാതി വാ”തി. നവമം.

൧൦. വസ്സൂപനായികസുത്തം

൧൦. “ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, വസ്സൂപനായികാ. കതമാ ദ്വേ? പുരിമികാ ച പച്ഛിമികാ ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ വസ്സൂപനായികാ”തി. ദസമം.

കമ്മകരണവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

വജ്ജാ പധാനാ ദ്വേ തപനീയാ, ഉപഞ്ഞാതേന പഞ്ചമം;
സംയോജനഞ്ച കണ്ഹഞ്ച, സുക്കം ചരിയാ വസ്സൂപനായികേന വഗ്ഗോ.

൨. അധികരണവഗ്ഗോ

൧൧. ''ദ്വേമാനി , ഭിക്ഖവേ, ബലാനി. കതമാനി ദ്വേ? പടിസങ്ഖാനബലഞ്ച ഭാവനാബലഞ്ച. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിസങ്ഖാനബലം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'കായദുച്ചരിതസ്സ ഖോ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച, വചീദുച്ചരിതസ്സ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച, മനോദുച്ചരിതസ്സ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ചാ'തി. സോ ഇതി പടിസങ്ഖായ കായദുച്ചരിതം പഹായ കായസുചരിതം ഭാവേതി, വചീദുച്ചരിതം പഹായ വചീസുചരിതം ഭാവേതി, മനോദുച്ചരിതം പഹായ മനോസുചരിതം ഭാവേതി, സുദ്ധം അത്താനം പരിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പടിസങ്ഖാനബലം.

''കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭാവനാബലം. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, യമിദം [യദിദം (സീ॰)] ഭാവനാബലം സേഖാനമേതം [സേഖമേതം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ബലം. സേഖഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, ബലം ആഗമ്മ രാഗം പജഹതി, ദോസം പജഹതി, മോഹം പജഹതി. രാഗം പഹായ, ദോസം പഹായ, മോഹം പഹായ യം അകുസലം ന തം കരോതി, യം പാപം ന തം സേവതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭാവനാബലം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബലാനീ''തി.

൧൨. ''ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, ബലാനി. കതമാനി ദ്വേ? പടിസങ്ഖാനബലഞ്ച ഭാവനാബലഞ്ച. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിസങ്ഖാനബലം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'കായദുച്ചരിതസ്സ ഖോ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച, വചീദുച്ചരിതസ്സ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച, മനോദുച്ചരിതസ്സ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ചാ'തി. സോ ഇതി പടിസങ്ഖായ കായദുച്ചരിതം പഹായ കായസുചരിതം ഭാവേതി, വചീദുച്ചരിതം പഹായ വചീസുചരിതം ഭാവേതി, മനോദുച്ചരിതം പഹായ മനോസുചരിതം ഭാവേതി, സുദ്ധം അത്താനം പരിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പടിസങ്ഖാനബലം.

''കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭാവനാബലം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസഗ്ഗപരിണാമിം, ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസഗ്ഗപരിണാമിം . ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭാവനാബലം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബലാനീ''തി.

൧൩. ''ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, ബലാനി. കതമാനി ദ്വേ? പടിസങ്ഖാനബലഞ്ച ഭാവനാബലഞ്ച. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പടിസങ്ഖാനബലം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ , ഏകച്ചോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'കായദുച്ചരിതസ്സ ഖോ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച, വചീദുച്ചരിതസ്സ ഖോ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ച, മനോദുച്ചരിതസ്സ

ഖോ പാപകോ വിപാകോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അഭിസമ്പരായഞ്ചാ’തി. സോ ഇതി പടിസങ്ഖായ കായദുച്ചരിതം പഹായ കായസുചരിതം ഭാവേതി, വചീദുച്ചരിതം പഹായ വചീസുചരിതം ഭാവേതി, മനോദുച്ചരിതം പഹായ മനോസുചരിതം ഭാവേതി, സുദ്ധം അത്താനം പരിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പടിസങ്ഖാനബലം.

“കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭാവനാബലം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി, വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ, സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭാവനാബലം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബലാനീ”തി.

൧൪. “ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതസ്സ ധമ്മദേസനാ. കതമാ ദ്വേ? സംഖിത്തേന ച വിത്ഥാരേന ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തഥാഗതസ്സ ധമ്മദേസനാ”തി.

൧൫. “യസ്മിം , ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ ആപന്നോ [ആപത്താപന്നോ (ക॰)] ച ഭിക്ഖു ചോദകോ ച ഭിക്ഖു ന സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി തസ്മേതം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ പാടികങ്ഖം ദീഘത്തായ ഖരത്തായ വാളത്തായ സംവത്തിസ്സതി, ഭിക്ഖൂ ച ന ഫാസും [ന ഫാസു (ക॰)] വിഹരിസ്സന്തീതി [വിഹരിസ്സന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)]. യസ്മിഞ്ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ ആപന്നോ ച ഭിക്ഖു ചോദകോ ച ഭിക്ഖു സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി തസ്മേതം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ പാടികങ്ഖം ന ദീഘത്തായ ഖരത്തായ വാളത്തായ സംവത്തിസ്സതി, ഭിക്ഖൂ ച ഫാസും വിഹരിസ്സന്തീതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ആപന്നോ ഭിക്ഖു സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ആപന്നോ ഭിക്ഖു ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അഹം ഖോ അകുസലം ആപന്നോ കഞ്ചിദേവ [കിഞ്ചിദേവ (ക॰)] ദേസം കായേന. മം സോ [തസ്മാ മം സോ (സീ॰ സ്യാ॰)] ഭിക്ഖു അദ്ദസ അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന. നോ ചേ അഹം അകുസലം ആപജ്ജേയ്യം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന, ന മം സോ ഭിക്ഖു പസ്സേയ്യ അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന. യസ്മാ ച ഖോ, അഹം അകുസലം ആപന്നോ കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന, തസ്മാ മം സോ ഭിക്ഖു അദ്ദസ അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന. ദിസ്വാ ച പന മം സോ ഭിക്ഖു അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന അനത്തമനോ അഹോസി. അനത്തമനോ സമാനോ അനത്തമനവചനം [അനത്തമനവാചം (ക॰)] മം സോ ഭിക്ഖു അവച. അനത്തമനവചനാഹം [അനത്തമനവാചം നാഹം (ക॰)] തേന ഭിക്ഖുനാ വുത്തോ സമാനോ

അനത്തമനോ [അത്തമനോ (ക॰)] അഹോസിം. അനത്തമനോ സമാനോ പരേസം ആരോചേസിം. ഇതി മമേവ തത്ഥ അച്ചയോ അച്ചഗമാ സുങ്കദായകംവ ഭണ്ഡസ്മിന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ആപന്നോ ഭിക്ഖു സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ചോദകോ ഭിക്ഖു സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ചോദകോ ഭിക്ഖു ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘അയം ഖോ ഭിക്ഖു അകുസലം ആപന്നോ കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന. അഹം ഇമം ഭിക്ഖും അദ്ദസം അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന. നോ ചേ അയം ഭിക്ഖു അകുസലം ആപജ്ജെയ്യ കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന, നാഹം ഇമം ഭിക്ഖും പസ്സേയ്യം അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന. യസ്മാ ച ഖോ, അയം ഭിക്ഖു അകുസലം ആപന്നോ കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന, തസ്മാ അഹം ഇമം ഭിക്ഖും അദ്ദസം അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന. ദിസ്വാ ച പനാഹം ഇമം ഭിക്ഖും അകുസലം ആപജ്ജമാനം കിഞ്ചിദേവ ദേസം കായേന അനത്തമനോ അഹോസിം. അനത്തമനോ സമാനോ അനത്തമനവചനാഹം ഇമം ഭിക്ഖും അവചം. അനത്തമനവചനായം ഭിക്ഖു മയാ വുത്തോ സമാനോ അനത്തമനോ അഹോസി. അനത്തമനോ സമാനോ പരേസം ആരോചേസി. ഇതി മമേവ തത്ഥ അച്ചയോ അച്ചഗമാ സുങ്കദായകംവ ഭണ്ഡസ്മിന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചോദകോ ഭിക്ഖു സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി.

“യസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ ആപന്നോ ച ഭിക്ഖു ചോദകോ ച ഭിക്ഖു ന സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി തസ്മേതം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ പാടികങ്ഖം ദീഘത്തായ ഖരത്തായ വാളത്തായ സംവത്തിസ്സതി, ഭിക്ഖൂ ച ന ഫാസും വിഹരിസ്സന്തീതി. യസ്മിഞ്ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ ആപന്നോ ച ഭിക്ഖു ചോദകോ ച ഭിക്ഖു സാധുകം അത്തനാവ അത്താനം പച്ചവേക്ഖതി തസ്മേതം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ പാടികങ്ഖം ന ദീഘത്തായ ഖരത്തായ വാളത്തായ സംവത്തിസ്സതി, ഭിക്ഖൂ ച ഫാസു വിഹരിസ്സന്തീ”തി.

൫൩. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തീ”തി?
“അധമ്മചരിയാവിസമചരിയാഹേതു ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തീ”തി.

“കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ”തി?
“ധമ്മചരിയാസമചരിയാഹേതു ഖോ, ബ്രാഹ്മണ , ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ”തി.

“അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ! അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ! സേയ്യഥാപി, ഭോ ഗോതമ, നിക്കുജ്ജിതം [നികുജ്ജിതം (ക॰)] വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ - ‘ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ’തി, ഏവമേവം ഭോതാ ഗോതമേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച . ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി.

൧൭. അഥ ഖോ ജാണുസ്സോണി [ജാണുസോണി (ക॰)] ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ജാണുസ്സോണി ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തീ”തി? “കതത്താ ച, ബ്രാഹ്മണ, അകതത്താ ച. ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തീ”തി. “കോ പന, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ”തി? “കതത്താ ച, ബ്രാഹ്മണ, അകതത്താ ച. ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ”തി. “ന ഖോ അഹം ഇമസ്സ ഭോതോ ഗോതമസ്സ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. സാധു മേ ഭവം ഗോതമോ തഥാ ധമ്മം ദേസേതു യഥാ അഹം ഇമസ്സ ഭോതോ ഗോതമസ്സ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനേയ്യ”ന്തി. “തേന ഹി, ബ്രാഹ്മണ, സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം ഭോ”തി ഖോ ജാണുസ്സോണി ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“ഇധ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചസ്സ കായദുച്ചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി കായസുചരിതം; വചീദുച്ചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി വചീസുചരിതം; മനോദുച്ചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി മനോസുചരിതം. ഏവം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, കതത്താ ച അകതത്താ ച ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തി. ഇധ പന, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചസ്സ കായസുചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി കായദുച്ചരിതം; വചീസുചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി വചീദുച്ചരിതം; മനോസുചരിതം കതം ഹോതി, അകതം ഹോതി മനോദുച്ചരിതം. ഏവം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, കതത്താ ച അകതത്താ ച ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ”തി.

“അഭിക്കന്തം , ഭോ ഗോതമ...പേ॰... ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി.

൧൮. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഭഗവാ ഏതദവോച - “ഏകംസേനാഹം,

ആനന്ദ, അകരണീയം വദാമി കായദുച്ചരിതം വചീദുച്ചരിതം മനോദുച്ചരിത''ന്തി. ''യമിദം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ഏകംസേന അകരണീയം അക്ഖാതം കായദുച്ചരിതം വചീദുച്ചരിതം മനോദുച്ചരിതം തസ്മിം അകരണീയേ കയിരമാനേ കോ ആദീനവോ പാടികങ്ഖോ''തി? ''യമിദം, ആനന്ദ, മയാ ഏകംസേന അകരണീയം അക്ഖാതം കായദുച്ചരിതം വചീദുച്ചരിതം മനോദുച്ചരിതം തസ്മിം അകരണീയേ കയിരമാനേ അയം ആദീനവോ പാടികങ്ഖോ - അത്താപി അത്താനം ഉപവദതി, അനുവിച്ച വിഞ്ഞൂ ഗരഹന്തി, പാപകോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി, സമ്മൂള്ഹോ കാലം കരോതി, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. യമിദം, ആനന്ദ, മയാ ഏകംസേന അകരണീയം അക്ഖാതം കായദുച്ചരിതം വചീദുച്ചരിതം മനോദുച്ചരിതം തസ്മിം അകരണീയേ കയിരമാനേ അയം ആദീനവോ പാടികങ്ഖോ''തി.

''ഏകംസേനാഹം, ആനന്ദ, കരണീയം വദാമി കായസുചരിതം വചീസുചരിതം മനോസുചരിത''ന്തി. ''യമിദം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ഏകംസേന കരണീയം അക്ഖാതം കായസുചരിതം വചീസുചരിതം മനോസുചരിതം തസ്മിം കരണീയേ കയിരമാനേ കോ ആനിസംസോ പാടികങ്ഖോ''തി? ''യമിദം, ആനന്ദ, മയാ ഏകംസേന കരണീയം അക്ഖാതം കായസുചരിതം വചീസുചരിതം മനോസുചരിതം തസ്മിം കരണീയേ കയിരമാനേ അയം ആനിസംസോ പാടികങ്ഖോ - അത്താപി അത്താനം ന ഉപവദതി, അനുവിച്ച വിഞ്ഞൂ പസംസന്തി, കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി, അസമ്മൂള്ഹോ കാലം കരോതി, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. യമിദം, ആനന്ദ, മയാ ഏകംസേന കരണീയം അക്ഖാതം കായസുചരിതം വചീസുചരിതം മനോസുചരിതം തസ്മിം കരണീയേ കയിരമാനേ അയം ആനിസംസോ പാടികങ്ഖോ''തി.

൧൯. ''അകുസലം, ഭിക്ഖവേ, പജഹഥ. സക്കാ, ഭിക്ഖവേ, അകുസലം പജഹിതും. നോ ചേദം [നോ ചേതം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰) സം॰ നി॰ ൩.൧൮ പസ്സിതബ്ബം], ഭിക്ഖവേ, സക്കാ അഭവിസ്സ അകുസലം പജഹിതും, നാഹം ഏവം വദേയ്യം - 'അകുസലം, ഭിക്ഖവേ, പജഹഥാ'തി. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സക്കാ അകുസലം പജഹിതും തസ്മാഹം ഏവം വദാമി - 'അകുസലം, ഭിക്ഖവേ, പജഹഥാ'തി. അകുസലഞ്ച ഹിദം, ഭിക്ഖവേ [അകുസലം ഭിക്ഖവേ (ക॰)], പഹീനം അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തേയ്യ നാഹം ഏവം വദേയ്യം - 'അകുസലം, ഭിക്ഖവേ, പജഹഥാ'തി. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അകുസലം പഹീനം ഹിതായ സുഖായ സംവത്തതി തസ്മാഹം ഏവം വദാമി - 'അകുസലം , ഭിക്ഖവേ, പജഹഥാ'''തി.

''കുസലം , ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥ. സക്കാ, ഭിക്ഖവേ, കുസലം ഭാവേതും. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, സക്കാ അഭവിസ്സ കുസലം ഭാവേതും, നാഹം ഏവം വദേയ്യം - 'കുസലം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥാ'തി. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സക്കാ കുസലം ഭാവേതും തസ്മാഹം ഏവം വദാമി - 'കുസലം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥാ'തി. കുസലഞ്ച ഹിദം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതം അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തേയ്യ, നാഹം ഏവം വദേയ്യം - 'കുസലം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥാ'തി. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കുസലം ഭാവിതം ഹിതായ സുഖായ സംവത്തതി തസ്മാഹം ഏവം വദാമി - 'കുസലം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥാ'''തി.

൨൦. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ സമ്മോസായ അന്തരധാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ ദ്വേ? ദുന്നിക്ഖിത്തഞ്ച പദബ്യഞ്ജനം അത്ഥോ ച ദുന്നീതോ. ദുന്നിക്ഖിത്തസ്സ , ഭിക്ഖവേ, പദബ്യഞ്ജനസ്സ അത്ഥോപി ദുന്നയോ ഹോതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ സമ്മോസായ അന്തരധാനായ സംവത്തന്തീ”തി.

൨൧. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ ഠിതിയാ അസമ്മോസായ അനന്തരധാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ ദ്വേ? സുനിക്ഖിത്തഞ്ച പദബ്യഞ്ജനം അത്ഥോ ച സുനീതോ. സുനിക്ഖിത്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പദബ്യഞ്ജനസ്സ അത്ഥോപി സുനയോ ഹോതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ ഠിതിയാ അസമ്മോസായ അനന്തരധാനായ സംവത്തന്തീ”തി.

അധികരണവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. ബാലവഗ്ഗോ

൨൨. ''‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ബാലാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അച്ചയം അച്ചയതോ ന പസ്സതി, യോ ച അച്ചയം ദേസേന്തസ്സ യഥാധമ്മം നപ്പടിഗ്ഗണ്ഹാതി . ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബാലാ’തി. ‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അച്ചയം അച്ചയതോ പസ്സതി, യോ ച അച്ചയം ദേസേന്തസ്സ യഥാധമ്മം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പണ്ഡിതാ’''തി.

൨൩. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതം അബ്ഭാചിക്ഖന്തി. കതമേ ദ്വേ? ദുട്ഠോ വാ ദോസന്തരോ, സദ്ധോ വാ ദുഗ്ഗഹിതേന [ദുഗ്ഗഹീതേന (സീ॰)]. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തഥാഗതം അബ്ഭാചിക്ഖന്തീ''തി.

൨൪. ''‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതം അബ്ഭാചിക്ഖന്തി. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേന ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേനാതി ദീപേതി, യോ ച ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേന അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേനാതി ദീപേതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തഥാഗതം അബ്ഭാചിക്ഖന്തീ’തി. ‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതം നാബ്ഭാചിക്ഖന്തി. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേന അഭാസിതം അലപിതം തഥാഗതേനാതി ദീപേതി, യോ ച ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേന ഭാസിതം ലപിതം തഥാഗതേനാതി ദീപേതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തഥാഗതം നാബ്ഭാചിക്ഖന്തീ’''തി.

൨൫. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതം അബ്ഭാചിക്ഖന്തി. കതമേ ദ്വേ? യോ ച നേയ്യത്ഥം സുത്തന്തം നീതത്ഥോ സുത്തന്തോതി ദീപേതി, യോ ച നീതത്ഥം സുത്തന്തം നേയ്യത്ഥോ സുത്തന്തോതി ദീപേതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തഥാഗതം അബ്ഭാചിക്ഖന്തീ''തി.

൨൬. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതം നാബ്ഭാചിക്ഖന്തി. കതമേ ദ്വേ? യോ ച നേയ്യത്ഥം സുത്തന്തം നേയ്യത്ഥോ സുത്തന്തോതി ദീപേതി , യോ ച നീതത്ഥം സുത്തന്തം നീതത്ഥോ സുത്തന്തോതി ദീപേതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തഥാഗതം നാബ്ഭാചിക്ഖന്തീ''തി.

൨൭. ''പടിച്ഛന്നകമ്മന്തസ്സ , ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരാ ഗതി പാടികങ്ഖാ - നിരയോ വാ തിരച്ഛാനയോനി വാതി. അപ്പടിച്ഛന്നകമ്മന്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരാ ഗതി പാടികങ്ഖാ - ദേവാ വാ മനുസ്സാ വാ''തി.

൨൮. ''മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ , ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരാ ഗതി പാടികങ്ഖാ - നിരയോ വാ തിരച്ഛാനയോനി വാ''തി.

൨൯. ''സമ്മാദിട്ഠികസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരാ ഗതി പാടികങ്ഖാ - ദേവാ വാ മനുസ്സാ വാ''തി.

൩൦. ''ദുസ്സീലസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പടിഗ്ഗാഹാ - നിരയോ വാ തിരച്ഛാനയോനി വാ. സീലവതോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പടിഗ്ഗാഹാ - ദേവാ വാ

മനുസ്സാ വാ’’തി [ദേവോ വാ മനുസ്സോ വാതി (ക॰)].

൩൯. ‘‘ദ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനോ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി [അരഞ്ഞേ പവനപത്ഥാനി (സീ॰ പീ॰)] പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവാമി. കതമേ ദ്വേ? അത്തനോ ച ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം സമ്പസ്സമാനോ, പച്ഛിമഞ്ച ജനതം അനുകമ്പമാനോ. ഇമേ ഖോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനോ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവാമീ’’തി.

൩൨. ‘‘ദ്വേ മേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ വിജ്ജാഭാഗിയാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. സമഥോ, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതോ കമത്ഥ [കിമത്ഥ (സ്യാ॰ കം॰), കതമത്ഥ (ക॰)] മനുഭോതി? ചിത്തം ഭാവീയതി. ചിത്തം ഭാവിതം കമത്ഥമനുഭോതി? യോ രാഗോ സോ പഹീയതി. വിപസ്സനാ, ഭിക്ഖവേ, ഭാവിതാ കമത്ഥമനുഭോതി? പഞ്ഞാ ഭാവീയതി. പഞ്ഞാ ഭാവിതാ കമത്ഥമനുഭോതി? യാ അവിജ്ജാ സാ പഹീയതി. രാഗുപക്കിലിട്ഠം വാ, ഭിക്ഖവേ, ചിത്തം ന വിമുച്ചതി, അവിജ്ജുപക്കിലിട്ഠാ വാ പഞ്ഞാ ഭാവീയതി. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗവിരാഗാ ചേതോവിമുത്തി, അവിജ്ജാവിരാഗാ പഞ്ഞാവിമുത്തീ’’തി.

ബാലവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. സമചിത്തവഗ്ഗോ

൩൩. ‘‘അസപ്പുരിസഭൂമിഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സപ്പുരിസഭൂമിഞ്ച. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ. ഭാസിസ്സാമീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

‘‘കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസഭൂമി? അസപ്പുരിസോ, ഭിക്ഖവേ, അകതഞ്ഞൂ ഹോതി അകതവേദീ. അസബ്ഭി ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ഉപഞ്ഞാതം യദിദം അകതഞ്ഞുതാ അകതവേദിതാ. കേവലാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, അസപ്പുരിസഭൂമി യദിദം അകതഞ്ഞുതാ അകതവേദിതാ. സപ്പുരിസോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കതഞ്ഞൂ ഹോതി കതവേദീ. സബ്ഭി ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ഉപഞ്ഞാതം യദിദം കതഞ്ഞുതാ കതവേദിതാ. കേവലാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസഭൂമി യദിദം കതഞ്ഞുതാ കതവേദിതാ’’തി.

൩൪. ‘‘ദ്വിന്നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ന സുപ്പതികാരം വദാമി. കതമേസം ദ്വിന്നം? മാതു ച പിതു ച. ഏകേന, ഭിക്ഖവേ, അംസേന മാതരം പരിഹരേയ്യ , ഏകേന അംസേന പിതരം പരിഹരേയ്യ വസ്സസതായുകോ വസ്സസതജീവീ സോ ച നേസം ഉച്ഛാദനപരിമദ്ദനന്ഹാപനസമ്ബാഹനേന. തേ ച തത്ഥേവ മുത്തകരീസം ചജേയ്യും. ന ത്വേവ, ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതൂനം കതം വാ ഹോതി പടികതം വാ. ഇമിസ്സാ ച, ഭിക്ഖവേ, മഹാപഥവിയാ പഹൂതരത്തരതനായ [പഹൂതസത്തരതനായ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰) തികനിപാതേ മഹാവഗ്ഗേ ദസമസുത്തടീകായം ദസ്സിതപാളിയാ സമേതി] മാതാപിതരോ ഇസ്സരാധിപച്ചേ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേയ്യ, ന ത്വേവ, ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതൂനം കതം വാ ഹോതി പടികതം വാ. തം കിസ്സ ഹേതു? ബഹുകാരാ [ബഹൂപകാരാ (ക॰)], ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതരോ പുത്താനം ആപാദകാ പോസകാ ഇമസ്സ ലോകസ്സ ദസ്സേതാരോ. യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതരോ അസ്സദ്ധേ സദ്ധാസമ്പദായ സമാദപേതി നിവേസേതി പതിട്ഠാപേതി, ദുസ്സീലേ സീലസമ്പദായ സമാദപേതി നിവേസേതി പതിട്ഠാപേതി, മച്ഛരീ ചാഗസമ്പദായ സമാദപേതി നിവേസേതി പതിട്ഠാപേതി, ദുപ്പഞ്ഞേ പഞ്ഞാസമ്പദായ സമാദപേതി നിവേസേതി പതിട്ഠാപേതി, ഏത്താവതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതൂനം കതഞ്ച ഹോതി പടികതഞ്ചാ’’തി [പടികതഞ്ച അതികതഞ്ചാതി (സീ॰ പീ॰)].

൩൫. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘കിംവാദീ ഭവം ഗോതമോ കിമക്ഖായീ’’തി? ‘‘കിരിയവാദീ ചാഹം, ബ്രാഹ്മണ, അകിരിയവാദീ ചാ’’തി. ‘‘യഥാകഥം പന ഭവം ഗോതമോ കിരിയവാദീ ച അകിരിയവാദീ ചാ’’തി?

‘‘അകിരിയം ഖോ അഹം, ബ്രാഹ്മണ, വദാമി കായദുച്ചരിതസ്സ വചീദുച്ചരിതസ്സ മനോദുച്ചരിതസ്സ, അനേകവിഹിതാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അകിരിയം വദാമി. കിരിയഞ്ച ഖോ അഹം, ബ്രാഹ്മണ, വദാമി കായസുചരിതസ്സ വചീസുചരിതസ്സ മനോസുചരിതസ്സ,

അനേകവിഹിതാനം കുസലാനം ധമ്മാനം കിരിയം വദാമി. ഏവം ഖോ അഹം, ബ്രാഹ്മണ, കിരിയവാദീ ച അകിരിയവാദീ ചാ''തി.

''അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ...പേ॰... ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി.

൩൬. അഥ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കതി നു ഖോ, ഭന്തേ, ലോകേ ദക്ഖിണേയ്യാ, കത്ഥ ച ദാനം ദാതബ്ബ''ന്തി? ''ദ്വേ ഖോ, ഗഹപതി, ലോകേ ദക്ഖിണേയ്യാ - സേഖോ ച അസേഖോ ച. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതി, ദ്വേ ലോകേ ദക്ഖിണേയ്യാ, ഏത്ഥ ച ദാനം ദാതബ്ബ''ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന [വത്വാ (സീ॰ പീ॰) ഏവമീദിസേസു ഠാനേസു] സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

''സേഖോ അസേഖോ ച ഇമസ്മിം ലോകേ,
ആഹുനേയ്യാ യജമാനാനം ഹോന്തി;
തേ ഉജ്ജുഭൂതാ [ഉജുഭൂതാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] കായേന, വാചായ ഉദ ചേതസാ;
ഖേത്തം തം യജമാനാനം, ഏത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫല''ന്തി.

൩൭. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സാവത്ഥിയം വിഹരതി പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ആവുസോ ഭിക്ഖവേ''തി. ''ആവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഏതദവോച - ''അജ്ഝത്തസംയോജനഞ്ച, ആവുസോ, പുഗ്ഗലം ദേസേസ്സാമി ബഹിദ്ധാസംയോജനഞ്ച. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവമാവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഏതദവോച -

''കതമോ ചാവുസോ, അജ്ഝത്തസംയോജനോ പുഗ്ഗലോ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ , അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അഞ്ഞതരം ദേവനികായം ഉപപജ്ജതി. സോ തതോ ചുതോ ആഗാമീ ഹോതി, ആഗന്താ ഇത്ഥത്തം. അയം വുച്ചതി, ആവുസോ, അജ്ഝത്തസംയോജനോ പുഗ്ഗലോ ആഗാമീ ഹോതി, ആഗന്താ ഇത്ഥത്തം.

''കതമോ ചാവുസോ, ബഹിദ്ധാസംയോജനോ പുഗ്ഗലോ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി, പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ, അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ, സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. സോ അഞ്ഞതരം സന്തം ചേതോവിമുത്തിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അഞ്ഞതരം

ദേവനികായം ഉപപജ്ജതി. സോ തതോ ചുതോ അനാഗാമീ ഹോതി, അനാഗന്താ ഇത്ഥത്തം. അയം വുച്ചതാവുസോ, ബഹിദ്ധാസംയോജനോ പുഗ്ഗലോ അനാഗാമീ ഹോതി, അനാഗന്താ ഇത്ഥത്തം.

''പുന ചപരം, ആവുസോ, ഭിക്ഖു സീലവാ ഹോതി...പേ॰... സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു. സോ കാമാനംയേവ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. സോ ഭവാനംയേവ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. സോ തണ്ഹാക്ഖയായ പടിപന്നോ ഹോതി. സോ ലോഭക്ഖയായ പടിപന്നോ ഹോതി. സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അഞ്ഞതരം ദേവനികായം ഉപപജ്ജതി. സോ തതോ ചുതോ അനാഗാമീ ഹോതി, അനാഗന്താ ഇത്ഥത്തം. അയം വുച്ചതാവുസോ, ബഹിദ്ധാസംയോജനോ പുഗ്ഗലോ അനാഗാമീ ഹോതി, അനാഗന്താ ഇത്ഥത്ത''ന്തി.

അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ സമചിത്താ ദേവതാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ താ ദേവതാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''ഏസോ, ഭന്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ ഭിക്ഖൂനം അജ്ഝത്തസംയോജനഞ്ച പുഗ്ഗലം ദേസേതി ബഹിദ്ധാസംയോജനഞ്ച. ഹട്ഠാ, ഭന്തേ, പരിസാ. സാധു, ഭന്തേ, ഭഗവാ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ''തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ ഭഗവാ - സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം [സമ്മിഞ്ജിതം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ , ഏവമേവം - ജേതവനേ അന്തരഹിതോ പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ സമ്മുഖേ പാതുരഹോസി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. ആയസ്മാപി ഖോ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഭഗവാ ഏതദവോച -

''ഇധ, സാരിപുത്ത, സമ്ബഹുലാ സമചിത്താ ദേവതാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ, സാരിപുത്ത, താ ദേവതാ മം ഏതദവോചും - 'ഏസോ, ഭന്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ ഭിക്ഖൂനം അജ്ഝത്തസംയോജനഞ്ച പുഗ്ഗലം ദേസേതി ബഹിദ്ധാസംയോജനഞ്ച. ഹട്ഠാ, ഭന്തേ, പരിസാ. സാധു, ഭന്തേ, ഭഗവാ യേന ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ'തി. താ ഖോ പന, സാരിപുത്ത, ദേവതാ ദസപി ഹുത്വാ വീസമ്പി ഹുത്വാ തിംസമ്പി ഹുത്വാ ചത്താലീസമ്പി ഹുത്വാ പഞ്ഞാസമ്പി ഹുത്വാ സട്ഠിപി ഹുത്വാ ആരഗ്ഗകോടിനിതുദനമത്തേപി തിട്ഠന്തി, ന ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ബ്യാബാധേന്തി [ബ്യാബാധേന്തീതി (സബ്ബത്ഥ)]. സിയാ ഖോ പന [പന തേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], സാരിപുത്ത, ഏവമസ്സ - 'തത്ഥ നൂന താസം ദേവതാനം തഥാ ചിത്തം ഭാവിതം യേന താ ദേവതാ ദസപി ഹുത്വാ വീസമ്പി ഹുത്വാ തിംസമ്പി ഹുത്വാ ചത്താലീസമ്പി ഹുത്വാ പഞ്ഞാസമ്പി ഹുത്വാ സട്ഠിപി ഹുത്വാ ആരഗ്ഗകോടിനിതുദനമത്തേപി തിട്ഠന്തി ന ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ബ്യാബാധേന്തീ'തി. ന ഖോ പനേതം, സാരിപുത്ത, ഏവം ദട്ഠബ്ബം. ഇധേവ ഖോ, സാരിപുത്ത, താസം ദേവതാനം തഥാ ചിത്തം ഭാവിതം, യേന താ ദേവതാ ദസപി ഹുത്വാ...പേ॰... ന ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ബ്യാബാധേന്തി.

തസ്മാതിഹ, സാരിപുത്ത, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'സന്തിന്ദ്രിയാ ഭവിസ്സാമ സന്തമാനസാ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, സാരിപുത്ത, സിക്ഖിതബ്ബം. 'സന്തിന്ദ്രിയാനഞ്ഹി വോ, സാരിപുത്ത, സന്തമാനസാനം സന്തംയേവ കായകമ്മം ഭവിസ്സതി സന്തം വചീകമ്മം സന്തം മനോകമ്മം. സന്തംയേവ ഉപഹാരം ഉപഹരിസ്സാമ സബ്രഹ്മചാരീസൂ'തി. 'ഏവഞ്ഹി വോ, സാരിപുത്ത, സിക്ഖിതബ്ബം. അനസ്സും ഖോ, സാരിപുത്ത, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ യേ ഇമം ധമ്മപരിയായം നാസ്സോസു'''ന്തി.

൩൮. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ വരണായം വിഹരതി ഭദ്ദസാരിതീരേ [കദ്ദമദഹതീരേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. അഥ ഖോ ആരാമദണ്ഡോ ബ്രാഹ്മണോ യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആരാമദണ്ഡോ ബ്രാഹ്മണോ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതദവോച - "കോ നു ഖോ, ഭോ കച്ചാന, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന ഖത്തിയാപി ഖത്തിയേഹി വിവദന്തി, ബ്രാഹ്മണാപി ബ്രാഹ്മണേഹി വിവദന്തി, ഗഹപതികാപി ഗഹപതികേഹി വിവദന്തീ"തി?
"കാമരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധ [കാമരാഗവിനിവേസവിനിബദ്ധ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനഹേതു ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഖത്തിയാപി ഖത്തിയേഹി വിവദന്തി, ബ്രാഹ്മണാപി ബ്രാഹ്മണേഹി വിവദന്തി, ഗഹപതികാപി ഗഹപതികേഹി വിവദന്തീ"തി.

"കോ പന, ഭോ കച്ചാന, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന സമണാപി സമണേഹി വിവദന്തീ"തി?
"ദിട്ഠിരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനഹേതു ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, സമണാപി സമണേഹി വിവദന്തീ"തി.

"അത്ഥി പന, ഭോ കച്ചാന, കോചി ലോകസ്മിം യോ ഇമഞ്ചേവ കാമരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ, ഇമഞ്ച ദിട്ഠിരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ"തി? "അത്ഥി, ബ്രാഹ്മണ, ലോകസ്മിം യോ ഇമഞ്ചേവ കാമരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ, ഇമഞ്ച ദിട്ഠിരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ"തി.

"കോ പന സോ, ഭോ കച്ചാന, ലോകസ്മിം യോ ഇമഞ്ചേവ കാഗരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ, ഇമഞ്ച ദിട്ഠിരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ"തി? "അത്ഥി, ബ്രാഹ്മണ, പുരത്ഥിമേസു ജനപദേസു സാവത്ഥീ നാമ നഗരം. തത്ഥ സോ ഭഗവാ ഏതരഹി വിഹരതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. സോ ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഭഗവാ ഇമഞ്ചേവ കാമരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ , ഇമഞ്ച

ദിട്ഠിരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ''തി.

ഏവം വുത്തേ ആരാമദണ്ഡോ ബ്രാഹ്മണോ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ദക്ഖിണം ജാണുമണ്ഡലം പഥവിയം നിഹന്ത്വാ യേന ഭഗവാ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ തിക്ഖത്തും ഉദാനം ഉദാനേസി -

''നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ, നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ, നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ. യോ ഹി സോ ഭഗവാ ഇമഞ്ചേവ കാമരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ, ഇമഞ്ച ദിട്ഠിരാഗാഭിനിവേസവിനിബന്ധപലിഗേധപരിയുട്ഠാനജ്ഝോസാനം സമതിക്കന്തോ''തി.

''അഭിക്കന്തം, ഭോ കച്ചാന, അഭിക്കന്തം, ഭോ കച്ചാന! സേയ്യഥാപി, ഭോ കച്ചാന, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ - 'ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ'തി, ഏവമേവം ഭോതാ കച്ചാനേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭോ കച്ചാന, തം ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭവം കച്ചാനോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി.

൩൯. ഏകം സമയം ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ മധുരായം വിഹരതി ഗുന്ദാവനേ. അഥ ഖോ കന്ദരായനോ [കണ്ഡരായനോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ബ്രാഹ്മണോ യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന സദ്ധിം...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ കന്ദരായനോ ബ്രാഹ്മണോ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭോ കച്ചാന, 'ന സമണോ കച്ചാനോ ബ്രാഹ്മണേ ജിണ്ണേ വുഡ്ഢേ മഹല്ലകേ അദ്ധഗതേ വയോഅനുപ്പത്തേ അഭിവാദേതി വാ പച്ചുട്ഠേതി വാ ആസനേന വാ നിമന്തേതീ'തി. തയിദം, ഭോ കച്ചാന, തഥേവ? ന ഹി ഭവം കച്ചാനോ ബ്രാഹ്മണേ ജിണ്ണേ വുഡ്ഢേ മഹല്ലകേ അദ്ധഗതേ വയോഅനുപ്പത്തേ അഭിവാദേതി വാ പച്ചുട്ഠേതി വാ ആസനേന വാ നിമന്തേതി. തയിദം, ഭോ കച്ചാന, ന സമ്പന്നമേവാ''തി.

''അത്ഥി, ബ്രാഹ്മണ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന വുദ്ധഭൂമി ച അക്ഖാതാ ദഹരഭൂമി ച. വുദ്ധോ ചേപി, ബ്രാഹ്മണ, ഹോതി ആസീതികോ വാ നാവുതികോ വാ വസ്സസതികോ വാ ജാതിയാ, സോ ച കാമേ പരിഭുഞ്ജതി കാമമജ്ഝാവസതി കാമപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹതി കാമവിതക്കേഹി ഖജ്ജതി കാമപരിയേസനായ ഉസ്സുകോ. അഥ ഖോ സോ ബാലോ ന ഥേരോത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. ദഹരോ ചേപി, ബ്രാഹ്മണ, ഹോതി യുവാ സുസുകാളകേസോ ഭദ്രേന യോബ്ബനേന സമന്നാഗതോ പഠമേന വയസാ . സോ ച ന കാമേ പരിഭുഞ്ജതി ന കാമമജ്ഝാവസതി, ന കാമപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹതി, ന കാമവിതക്കേഹി ഖജ്ജതി, ന കാമപരിയേസനായ ഉസ്സുകോ. അഥ ഖോ സോ പണ്ഡിതോ ഥേരോത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീ''തി.

ഏവം വുത്തേ കന്ദരായനോ ബ്രാഹ്മണോ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ദഹരാനം സതം [സുദം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഭിക്ഖൂനം പാദേ സിരസാ വന്ദതി - "വുഡ്ഢാ ഭവന്തോ, വുഡ്ഢഭൂമിയം ഠിതാ. ദഹരാ മയം, ദഹരഭൂമിയം ഠിതാ"തി.

"അഭിക്കന്തം, ഭോ കച്ചാന...പേ॰... ഉപാസകം മം ഭവം കച്ചാനോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത"ന്തി.

൪൦. "യസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, സമയേ ചോരാ ബലവന്തോ ഹോന്തി, രാജാനോ തസ്മിം സമയേ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി. തസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, സമയേ രഞ്ഞോ ന ഫാസു ഹോതി അതിയാതും വാ നിയ്യാതും വാ പച്ചന്തിമേ വാ ജനപദേ അനുസഞ്ഞാതും. ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനമ്പി തസ്മിം സമയേ ന ഫാസു ഹോതി അതിയാതും വാ നിയ്യാതും വാ ബാഹിരാനി വാ കമ്മന്താനി പടിവേക്ഖിതും. ഏവമേവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്മിം സമയേ പാപഭിക്ഖൂ ബലവന്തോ ഹോന്തി, പേസലാ ഭിക്ഖൂ തസ്മിം സമയേ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി. തസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, സമയേ പേസലാ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീഭൂതാ തുണ്ഹീഭൂതാവ സങ്ഘമജ്ഝേ സങ്കസായന്തി [സങ്കമ്മ ഝായന്തി (ക॰), സഞ്ഝായന്തി (സീ॰ അട്ഠ॰)] പച്ചന്തിമേ വാ ജനപദേ അച്ഛന്തി [ഭജന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, ഹോതി ബഹുജനാഹിതായ ബഹുജനാസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാനം.

"യസ്മിം , ഭിക്ഖവേ, സമയേ രാജാനോ ബലവന്തോ ഹോന്തി, ചോരാ തസ്മിം സമയേ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി. തസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, സമയേ രഞ്ഞോ ഫാസു ഹോതി അതിയാതും വാ നിയ്യാതും വാ പച്ചന്തിമേ വാ ജനപദേ അനുസഞ്ഞാതും. ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനമ്പി തസ്മിം സമയേ ഫാസു ഹോതി അതിയാതും വാ നിയ്യാതും വാ ബാഹിരാനി വാ കമ്മന്താനി പടിവേക്ഖിതും. ഏവമേവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്മിം സമയേ പേസലാ ഭിക്ഖൂ ബലവന്തോ ഹോന്തി, പാപഭിക്ഖൂ തസ്മിം സമയേ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി. തസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, സമയേ പാപഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീഭൂതാ തുണ്ഹീഭൂതാവ സങ്ഘമജ്ഝേ സങ്കസായന്തി, യേന വാ പന തേന പക്കമന്തി [പപതന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, ഹോതി ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന"ന്തി.

൪൧. "ദ്വിന്നാഹം , ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാപടിപത്തിം ന വണ്ണേമി, ഗിഹിസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ. ഗിഹീ വാ, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതോ വാ മിച്ഛാപടിപന്നോ മിച്ഛാപടിപത്താധികരണഹേതു ന ആരാധകോ ഹോതി ഞായം ധമ്മം കുസലം.

"ദ്വിന്നാഹം, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാപടിപത്തിം വണ്ണേമി, ഗിഹിസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ. ഗിഹീ വാ, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതോ വാ സമ്മാപടിപന്നോ സമ്മാപടിപത്താധികരണഹേതു ആരാധകോ ഹോതി ഞായം ധമ്മം കുസല"ന്തി.

൪൨. "യേ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ദുഗ്ഗഹിതേഹി സുത്തന്തേഹി ബ്യഞ്ജനപ്പതിരൂപകേഹി അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച പടിബാഹന്തി തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ബഹുജനാഹിതായ പടിപന്നാ ബഹുജനാസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അനത്ഥായ അഹിതായ ദുക്ഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ബഹുഞ്ച തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ അപുഞ്ഞം പസവന്തി, തേ ചിമം സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേന്തി.

‘‘യേ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ സുഗ്ഗഹിതേഹി സുത്തന്തേഹി ബ്യഞ്ജനപ്പതിരൂപകേഹി അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുലോമേന്തി തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ബഹുജനഹിതായ പടിപന്നാ ബഹുജനസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ബഹുഞ്ച തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ പുഞ്ഞം പസവന്തി, തേ ചിമം സദ്ധമ്മം ഠപേന്തീ’’തി.

സമചിത്തവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. പരിസവഗ്ഗോ

൪൩. "ദ്വേമാ , ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? ഉത്താനാ ച പരിസാ ഗമ്ഭീരാ ച പരിസാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഉത്താനാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ ഉദ്ധതാ ഹോന്തി ഉന്നളാ ചപലാ മുഖരാ വികിണ്ണവാചാ മുട്ഠസ്സതീ അസമ്പജാനാ അസമാഹിതാ വിബ്ഭന്തചിത്താ പാകതിന്ദ്രിയാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഉത്താനാ പരിസാ.

"കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഗമ്ഭീരാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ അനുദ്ധതാ ഹോന്തി അനുന്നളാ അചപലാ അമുഖരാ അവികിണ്ണവാചാ ഉപട്ഠിതസ്സതീ സമ്പജാനാ സമാഹിതാ ഏകഗ്ഗചിത്താ സംവുതിന്ദ്രിയാ. അയം വുച്ചതി , ഭിക്ഖവേ, ഗമ്ഭീരാ പരിസാ. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം ഗമ്ഭീരാ പരിസാ"തി.

൪൪. "ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? വഗ്ഗാ ച പരിസാ സമഗ്ഗാ ച പരിസാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, വഗ്ഗാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, വഗ്ഗാ പരിസാ.

"കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമഗ്ഗാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അവിവദമാനാ ഖീരോദകീഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയചക്ഖൂഹി സമ്പസ്സന്താ വിഹരന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമഗ്ഗാ പരിസാ. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം സമഗ്ഗാ പരിസാ"തി.

൪൫. "ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? അനഗ്ഗവതീ ച പരിസാ അഗ്ഗവതീ ച പരിസാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അനഗ്ഗവതീ പരിസാ? ഇധ , ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ബാഹുലികാ [ബാഹുല്ലികാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] ഹോന്തി സാഥലികാ, ഓക്കമനേ പുബ്ബങ്ഗമാ, പവിവേകേ നിക്ഖിത്തധുരാ, ന വീരിയം ആരഭന്തി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. തേസം പച്ഛിമാ ജനതാ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജതി. സാപി ഹോതി ബാഹുലികാ സാഥലികാ, ഓക്കമനേ പുബ്ബങ്ഗമാ, പവിവേകേ നിക്ഖിത്തധുരാ, ന വീരിയം ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അനഗ്ഗവതീ പരിസാ.

"കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അഗ്ഗവതീ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ന ബാഹുലികാ ഹോന്തി ന സാഥലികാ, ഓക്കമനേ നിക്ഖിത്തധുരാ, പവിവേകേ പുബ്ബങ്ഗമാ, വീരിയം ആരഭന്തി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. തേസം പച്ഛിമാ ജനതാ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജതി. സാപി ഹോതി ന ബാഹുലികാ ന സാഥലികാ, ഓക്കമനേ നിക്ഖിത്തധുരാ, പവിവേകേ പുബ്ബങ്ഗമാ, വീരിയം

ആരഭതി അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അഗ്ഗവതീ പരിസാ. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം അഗ്ഗവതീ പരിസാ''തി.

൪൩. ''ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? അനരിയാ ച പരിസാ അരിയാ ച പരിസാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അനരിയാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ 'ഇദം ദുക്ഖ'ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി, 'അയം ദുക്ഖസമുദയോ'തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി, 'അയം ദുക്ഖനിരോധോ'തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി , 'അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ'തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അനരിയാ പരിസാ.

''കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അരിയാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ 'ഇദം ദുക്ഖ'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനന്തി, 'അയം ദുക്ഖസമുദയോ'തി യഥാഭൂതം പജാനന്തി, 'അയം ദുക്ഖനിരോധോ'തി യഥാഭൂതം പജാനന്ത്ന്തി , 'അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ'തി യഥാഭൂതം പജാനന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയാ പരിസാ. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം അരിയാ പരിസാ''തി.

൪൭. ''ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? പരിസാകസടോ ച പരിസാമണ്ഡോ ച. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പരിസാകസടോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛന്തി, ദോസാഗതിം ഗച്ഛന്തി, മോഹാഗതിം ഗച്ഛന്തി, ഭയാഗതിം ഗച്ഛന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പരിസാകസടോ.

''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പരിസാമണ്ഡോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛന്തി, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛന്തി, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛന്തി, ന ഭയാഗതിം ഗച്ഛന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പരിസാമണ്ഡോ. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം പരിസാമണ്ഡോ''തി.

൪൮. ''ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? ഓക്കാചിതവിനീതാ പരിസാ നോപടിപുച്ഛാവിനീതാ, പടിപുച്ഛാവിനീതാ പരിസാ നോഓക്കാചിതവിനീതാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഓക്കാചിതവിനീതാ പരിസാ നോപടിപുച്ഛാവിനീതാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ യേ തേ സുത്തന്താ തഥാഗതഭാസിതാ ഗമ്ഭീരാ ഗമ്ഭീരത്ഥാ ലോകുത്തരാ സുഞ്ഞതാപടിസംയുത്താ തേസു ഭഞ്ഞമാനേസു ന സുസ്സൂസന്തി ന സോതം ഓദഹന്തി ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി ന ച തേ ധമ്മേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിയാപുണിതബ്ബം മഞ്ഞന്തി. യേ പന തേ സുത്തന്താ കവിതാ [കവികതാ (സബ്ബത്ഥ) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] കാവേയ്യാ ചിത്തക്ഖരാ ചിത്തബ്യഞ്ജനാ ബാഹിരകാ സാവകഭാസിതാ തേസു ഭഞ്ഞമാനേസു സുസ്സൂസന്തി സോതം ഓദഹന്തി അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, തേ ധമ്മേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിയാപുണിതബ്ബം മഞ്ഞന്തി, തേ ച തം ധമ്മം പരിയാപുണിത്വാ ന ചേവ അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിപുച്ഛന്തി ന ച പടിവിചരന്തി - 'ഇദം കഥം, ഇമസ്സ കോ അത്ഥോ'തി? തേ അവിവടഞ്ചേവ ന വിവരന്തി, അനുത്താനീകതഞ്ച ന

ഉത്താനീകരോന്തി, അനേകവിഹിതേസു ച കങ്ഖാഠാനിയേസു ധമ്മേസു കങ്ഖം ന പടിവിനോദേന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഓക്കാചിതവിനീതാ പരിസാ നോ പടിപുച്ഛാവിനീതാ.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, പടിപുച്ഛാവിനീതാ പരിസാ നോഓക്കാചിതവിനീതാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ യേ തേ സുത്തന്താ കവിതാ കാവേയ്യാ ചിത്തക്ഖരാ ചിത്തബ്യഞ്ജനാ ബാഹിരകാ സാവകഭാസിതാ തേസു ഭഞ്ഞമാനേസു ന സുസ്സൂസന്തി ന സോതം ഓദഹന്തി ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, ന ച തേ ധമ്മേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിയാപുണിതബ്ബം മഞ്ഞന്തി. യേ പന തേ സുത്തന്താ തഥാഗതഭാസിതാ ഗമ്ഭീരാ ഗമ്ഭീരത്ഥാ ലോകുത്തരാ സുഞ്ഞതാപടിസംയുത്താ തേസു ഭഞ്ഞമാനേസു സുസ്സൂസന്തി സോതം ഓദഹന്തി അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠപേന്തി, തേ ച ധമ്മേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിയാപുണിതബ്ബം മഞ്ഞന്തി. തേ തം ധമ്മം പരിയാപുണിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിപുച്ഛന്തി പടിവിചരന്തി - ‘ഇദം കഥം, ഇമസ്സ കോ അത്ഥോ’തി? തേ അവിവടഞ്ചേവ വിവരന്തി, അനുത്താനീകതഞ്ച ഉത്താനീകരോന്തി, അനേകവിഹിതേസു ച കങ്ഖാഠാനിയേസു ധമ്മേസു കങ്ഖം പടിവിനോദേന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പടിപുച്ഛാവിനീതാ പരിസാ നോഓക്കാചിതവിനീതാ. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം പടിപുച്ഛാവിനീതാ പരിസാ നോഓക്കാചിതവിനീതാ”തി.

൪൯. “ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസഗരു പരിസാ നോ സദ്ധമ്മഗരു, സദ്ധമ്മഗരു പരിസാ നോ ആമിസഗരു. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ആമിസഗരു പരിസാ നോ സദ്ധമ്മഗരു? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ ഗിഹീനം ഓദാതവസനാനം സമ്മുഖാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വണ്ണം ഭാസന്തി - ‘അസുകോ ഭിക്ഖു ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ, അസുകോ പഞ്ഞാവിമുത്തോ , അസുകോ കായസക്ഖി , അസുകോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ, അസുകോ സദ്ധാവിമുത്തോ, അസുകോ ധമ്മാനുസാരീ, അസുകോ സദ്ധാനുസാരീ, അസുകോ സീലവാ കല്യാണധമ്മോ, അസുകോ ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ’തി. തേ തേന ലാഭം ലഭന്തി. തേ തം ലാഭം ലഭിത്വാ ഗഥിതാ [ഗധിതാ (ക॰)] മുച്ഛിതാ അജ്ഝോപന്നാ [അജ്ഝോസാനാ (ക॰), അനജ്ഝോപന്നാ (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰) തികനിപാതേ കുസിനാരവഗ്ഗേ പഠമസുത്തടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] അനാദീനവദസ്സാവിനോ അനിസ്സരണപഞ്ഞാ പരിഭുഞ്ജന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ആമിസഗരു പരിസാ നോ സദ്ധമ്മഗരു.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധമ്മഗരു പരിസാ നോആമിസഗരു? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ ഗിഹീനം ഓദാതവസനാനം സമ്മുഖാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വണ്ണം ന ഭാസന്തി - ‘അസുകോ ഭിക്ഖു ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ, അസുകോ പഞ്ഞാവിമുത്തോ, അസുകോ കായസക്ഖീ, അസുകോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ, അസുകോ സദ്ധാവിമുത്തോ, അസുകോ ധമ്മാനുസ്സാരീ, അസുകോ സദ്ധാനുസാരീ, അസുകോ സീലവാ കല്യാണധമ്മോ, അസുകോ ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ’തി. തേ തേന ലാഭം ലഭന്തി. തേ തം ലാഭം ലഭിത്വാ അഗഥിതാ അമുച്ഛിതാ അനജ്ഝോസന്നാ ആദീനവദസ്സാവിനോ നിസ്സരണപഞ്ഞാ പരിഭുഞ്ജന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധമ്മഗരു പരിസാ

നോആമിസഗരു. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം സദ്ധമ്മഗരു പരിസാ നോആമിസഗരൂ''തി.

൪൦. ''ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? വിസമാ ച പരിസാ സമാ ച പരിസാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, വിസമാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം അധമ്മകമ്മാനി പവത്തന്തി ധമ്മകമ്മാനി നപ്പവത്തന്തി , അവിനയകമ്മാനി പവത്തന്തി വിനയകമ്മാനി നപ്പവത്തന്തി, അധമ്മകമ്മാനി ദിപ്പന്തി ധമ്മകമ്മാനി ന ദിപ്പന്തി, അവിനയകമ്മാനി ദിപ്പന്തി വിനയകമ്മാനി ന ദിപ്പന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, വിസമാ പരിസാ. ( ) [(വിസമത്താ ഭിക്ഖവേ പരിസായ അധമ്മകമ്മാനി പവത്തന്തി... വിനയകമ്മാനി ന ദിപ്പന്തി.) (സീ॰ പീ॰)]

''കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമാ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ധമ്മകമ്മാനി പവത്തന്തി അധമ്മകമ്മാനി നപ്പവത്തന്തി, വിനയകമ്മാനി പവത്തന്തി അവിനയകമ്മാനി നപ്പവത്തന്തി, ധമ്മകമ്മാനി ദിപ്പന്തി അധമ്മകമ്മാനി ന ദിപ്പന്തി, വിനയകമ്മാനി ദിപ്പന്തി അവിനയകമ്മാനി ന ദിപ്പന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമാ പരിസാ. ( ) [(സമത്താ ഭിക്ഖവേ പരിസായ ധമ്മകമ്മാനി പവത്തന്തി... അവിനയകമ്മാനി ന ദിപ്പന്തി.) (സീ॰ പീ॰)] ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം സമാ പരിസാ''തി.

൪൧. ''ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? അധമ്മികാ ച പരിസാ ധമ്മികാ ച പരിസാ...പേ॰... ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം ധമ്മികാ പരിസാ''തി.

൪൨. ''ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിസാ. കതമാ ദ്വേ? അധമ്മവാദിനീ ച പരിസാ ധമ്മവാദിനീ ച പരിസാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മവാദിനീ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ അധികരണം ആദിയന്തി ധമ്മികം വാ അധമ്മികം വാ. തേ തം അധികരണം ആദിയിത്വാ ന ചേവ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപേന്തി ന ച സഞ്ഞത്തിം ഉപഗച്ഛന്തി, ന ച നിജ്ഝാപേന്തി ന ച നിജ്ഝത്തിം ഉപഗച്ഛന്തി. തേ അസഞ്ഞത്തിബലാ അനിജ്ഝത്തിബലാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗമന്തിനോ തമേവ അധികരണം ഥാമസാ പരാമാസാ [പരാമസ്സ (സീ॰ പീ॰)] അഭിനിവിസ്സ വോഹരന്തി - 'ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മവാദിനീ പരിസാ.

''കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മവാദിനീ പരിസാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സം പരിസായം ഭിക്ഖൂ അധികരണം ആദിയന്തി ധമ്മികം വാ അധമ്മികം വാ. തേ തം അധികരണം ആദിയിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപേന്തി ചേവ സഞ്ഞത്തിഞ്ച ഉപഗച്ഛന്തി, നിജ്ഝാപേന്തി ചേവ നിജ്ഝത്തിഞ്ച ഉപഗച്ഛന്തി. തേ സഞ്ഞത്തിബലാ നിജ്ഝത്തിബലാ പടിനിസ്സഗ്ഗമന്തിനോ, ന തമേവ അധികരണം ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരന്തി - 'ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മവാദിനീ പരിസാ. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിസാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിസാനം യദിദം ധമ്മവാദിനീ പരിസാ''തി.

പരിസവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഉത്താനാ വഗ്ഗാ അഗ്ഗവതീ, അരിയാ കസടോ ച പഞ്ചമോ;
ഓക്കാചിതആമിസഞ്ചേവ, വിസമാ അധമ്മാധമ്മിയേന ചാതി.

പഠമോ പണ്ണാസകോ സമത്തോ.

൨. ദുതിയപണ്ണാസകം

(൩) ൨. പുഗ്ഗലവഗ്ഗോ

൬൧. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജന്തി ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ ദ്വേ? തഥാഗതോ ച അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, രാജാ ച ചക്കവത്തീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജന്തി ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ, ബഹുനോ ജനസ്സ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന’’ന്തി.

൬൨. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജന്തി അച്ഛരിയമനുസ്സാ. കതമേ ദ്വേ? തഥാഗതോ ച അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, രാജാ ച ചക്കവത്തീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജന്തി അച്ഛരിയമനുസ്സാ’’തി.

൬൩. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാനം കാലകിരിയാ ബഹുനോ ജനസ്സ അനുതപ്പാ ഹോതി. കതമേസം ദ്വിന്നം? തഥാഗതസ്സ ച അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ, രഞ്ഞോ ച ചക്കവത്തിസ്സ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം കാലകിരിയാ ബഹുനോ ജനസ്സ അനുതപ്പാ ഹോതീ’’തി.

൬൪. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ഥൂപാരഹാ. കതമേ ദ്വേ? തഥാഗതോ ച അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, രാജാ ച ചക്കവത്തീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ഥൂപാരഹാ’’തി.

൬൫. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ബുദ്ധാ. കതമേ ദ്വേ? തഥാഗതോ ച അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, പച്ചേകബുദ്ധോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബുദ്ധാ’’തി.

൬൬. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, അസനിയാ ഫലന്തിയാ ന സന്തസന്തി. കതമേ ദ്വേ? ഭിക്ഖു ച ഖീണാസവോ, ഹത്ഥാജാനീയോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അസനിയാ ഫലന്തിയാ ന സന്തസന്തീ’’തി.

൬൭. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, അസനിയാ ഫലന്തിയാ ന സന്തസന്തി. കതമേ ദ്വേ? ഭിക്ഖു ച ഖീണാസവോ, അസ്സാജാനീയോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അസനിയാ ഫലന്തിയാ ന സന്തസന്തീ’’തി.

൬൮. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, അസനിയാ ഫലന്തിയാ ന സന്തസന്തി. കതമേ ദ്വേ? ഭിക്ഖു ച ഖീണാസവോ, സീഹോ ച മിഗരാജാ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അസനിയാ ഫലന്തിയാ ന സന്തസന്തീ’’തി.

൬൯. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനാ കിംപുരിസാ മാനുസിം വാചം ന ഭാസന്തി. കതമേ ദ്വേ? മാ ച മുസാ ഭണിമ്ഹാ, മാ ച പരം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖിമ്ഹാതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനാ കിംപുരിസാ മാനുസിം വാചം ന ഭാസന്തീ’’തി.

൭൦. ‘‘ദ്വിന്നം ധമ്മാനം, ഭിക്ഖവേ, അതിത്തോ അപ്പടിവാനോ മാതുഗാമോ കാലം കരോതി. കതമേസം ദ്വിന്നം? മേഥുനസമാപത്തിയാ ച വിജായനസ്സ ച.

ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ധമ്മാനം അതിത്തോ അപ്പടിവാനോ മാതുഗാമോ കാലം കരോതീ"തി.

൯൩. "അസന്തസന്നിവാസഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സന്തസന്നിവാസഞ്ച. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസന്തസന്നിവാസോ ഹോതി, കഥഞ്ച അസന്തോ സന്നിവസന്തി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഥേരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി - 'ഥേരോപി മം ന വദേയ്യ, മജ്ഝിമോപി മം ന വദേയ്യ, നവോപി മം ന വദേയ്യ; ഥേരമ്പാഹം ന വദേയ്യം, മജ്ഝിമമ്പാഹം ന വദേയ്യം, നവമ്പാഹം ന വദേയ്യം. ഥേരോ ചേപി മം വദേയ്യ അഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ ഹിതാനുകമ്പീ, നോതി നം വദേയ്യം വിഹേഠേയ്യം [വിഹേസേയ്യം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പസ്സമ്പിസ്സ നപ്പടികരേയ്യം. മജ്ഝിമോ ചേപി മം വദേയ്യ…പേ॰… നവോ ചേപി മം വദേയ്യ അഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ ഹിതാനുകമ്പീ, നോതി നം വദേയ്യം വിഹേഠേയ്യം പസ്സമ്പിസ്സ നപ്പടികരേയ്യം' . മജ്ഝിമസ്സപി ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി…പേ॰… നവസ്സപി ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി - 'ഥേരോപി മം ന വദേയ്യ, മജ്ഝിമോപി മം ന വദേയ്യ, നവോപി മം ന വദേയ്യ; ഥേരമ്പാഹം ന വദേയ്യം, മജ്ഝിമമ്പാഹം ന വദേയ്യം, നവമ്പാഹം ന വദേയ്യം. ഥേരോ ചേപി മം വദേയ്യ അഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ ഹിതാനുകമ്പീ നോതി നം വദേയ്യം വിഹേഠേയ്യം പസ്സമ്പിസ്സ നപ്പടികരേയ്യം. മജ്ഝിമോ ചേപി മം വദേയ്യ…പേ॰… നവോ ചേപി മം വദേയ്യ അഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ ഹിതാനുകമ്പീ, നോതി നം വദേയ്യം വിഹേഠേയ്യം പസ്സമ്പിസ്സ നപ്പടികരേയ്യം'. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസന്തസന്നിവാസോ ഹോതി, ഏവഞ്ച അസന്തോ സന്നിവസന്തി.

"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സന്തസന്നിവാസോ ഹോതി, കഥഞ്ച സന്തോ സന്നിവസന്തി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഥേരസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി - 'ഥേരോപി മം വദേയ്യ, മജ്ഝിമോപി മം വദേയ്യ, നവോപി മം വദേയ്യ; ഥേരമ്പാഹം വദേയ്യം, മജ്ഝിമമ്പാഹം വദേയ്യം, നവമ്പാഹം വദേയ്യം. ഥേരോ ചേപി മം വദേയ്യ ഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ അഹിതാനുകമ്പീ, സാധൂതി നം വദേയ്യം ന വിഹേഠേയ്യം പസ്സമ്പിസ്സ പടികരേയ്യം. മജ്ഝിമോ ചേപി മം വദേയ്യ…പേ॰… നവോ ചേപി മം വദേയ്യ ഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ അഹിതാനുകമ്പീ, സാധൂതി നം വദേയ്യം ന നം വിഹേഠേയ്യം പസ്സമ്പിസ്സ പടികരേയ്യം'. മജ്ഝിമസ്സപി ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി…പേ॰… നവസ്സപി ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി - 'ഥേരോപി മം വദേയ്യ, മജ്ഝിമോപി മം വദേയ്യ, നവോപി മം വദേയ്യ; ഥേരമ്പാഹം വദേയ്യം, മജ്ഝിമമ്പാഹം വദേയ്യം, നവമ്പാഹം വദേയ്യം. ഥേരോ ചേപി മം വദേയ്യ ഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ അഹിതാനുകമ്പീ, സാധൂതി നം വദേയ്യം ന നം വിഹേഠേയ്യം പസ്സമ്പിസ്സ പടികരേയ്യം. മജ്ഝിമോ ചേപി മം വദേയ്യ…പേ॰… നവോ ചേപി മം വദേയ്യ ഹിതാനുകമ്പീ മം വദേയ്യ നോ അഹിതാനുകമ്പീ, സാധൂതി നം വദേയ്യം ന നം വിഹേഠേയ്യം പസ്സമ്പിസ്സ പടികരേയ്യം'. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സന്തസന്നിവാസോ ഹോതി, ഏവഞ്ച സന്തോ സന്നിവസന്തീ"തി.

൬൪. ‘‘യസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ ഉഭതോ വചീസംസാരോ ദിട്ഠിപളാസോ ചേതസോ ആഘാതോ അപ്പച്ചയോ അനഭിരദ്ധി അജ്ഝത്തം അവൂപസന്തം ഹോതി, തസ്മേതം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ പാടികങ്ഖം - ‘ദീഘത്തായ ഖരത്തായ വാളത്തായ സംവത്തിസ്സതി, ഭിക്ഖൂ ച ന ഫാസും [ഫാസു (ക॰)] വിഹരിസ്സന്തി’. യസ്മിഞ്ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ ഉഭതോ വചീസംസാരോ ദിട്ഠിപളാസോ ചേതസോ ആഘാതോ അപ്പച്ചയോ അനഭിരദ്ധി അജ്ഝത്തം സുവൂപസന്തം ഹോതി, തസ്മേതം, ഭിക്ഖവേ, അധികരണേ പാടികങ്ഖം - ‘ന ദീഘത്തായ ഖരത്തായ വാളത്തായ സംവത്തിസ്സതി, ഭിക്ഖൂ ച ഫാസും വിഹരിസ്സന്തീ’’’തി.

പുഗ്ഗലവഗ്ഗോ പഠമോ.

(൭) ൨. സുഖവഗ്ഗോ

൬൫. "ദ്വേമാനി , ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? ഗിഹിസുഖഞ്ച പബ്ബജിതസുഖഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം പബ്ബജിതസുഖ"ന്തി.

൬൬. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? കാമസുഖഞ്ച നേക്ഖമ്മസുഖഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം നേക്ഖമ്മസുഖ"ന്തി.

൬൭. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? ഉപധിസുഖഞ്ച നിരുപധിസുഖഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം നിരുപധിസുഖ"ന്തി.

൬൮. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? സാസവസുഖഞ്ച അനാസവസുഖഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം അനാസവസുഖ"ന്തി.

൬൯. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? സാമിസഞ്ച സുഖം നിരാമിസഞ്ച സുഖം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം നിരാമിസം സുഖ"ന്തി.

൭൦. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? അരിയസുഖഞ്ച അനരിയസുഖഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം അരിയസുഖ"ന്തി.

൭൧. "ദ്വേമാനി , ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? കായികഞ്ച സുഖം ചേതസികഞ്ച സുഖം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം ചേതസികം സുഖ"ന്തി.

൭൨. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? സപ്പീതികഞ്ച സുഖം നിപ്പീതികഞ്ച സുഖം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം നിപ്പീതികം സുഖ"ന്തി.

൭൩. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? സാതസുഖഞ്ച ഉപേക്ഖാസുഖഞ്ച . ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം ഉപേക്ഖാസുഖ"ന്തി.

൭൪. "ദ്വേമാനി , ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? സമാധിസുഖഞ്ച അസമാധിസുഖഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം സമാധിസുഖ"ന്തി.

൭൫. "ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? സപ്പീതികാരമ്മണഞ്ച സുഖം നിപ്പീതികാരമ്മണഞ്ച സുഖം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം നിപ്പീതികാരമ്മണം സുഖ"ന്തി.

൭൫. ‘‘ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? സാതാരമ്മണഞ്ച സുഖം ഉപേക്ഖാരമ്മണഞ്ച സുഖം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം ഉപേക്ഖാരമ്മണം സുഖ’’ന്തി.

൭൬. ‘‘ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, സുഖാനി. കതമാനി ദ്വേ? രൂപാരമ്മണഞ്ച സുഖം അരൂപാരമ്മണഞ്ച സുഖം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സുഖാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സുഖാനം യദിദം അരൂപാരമ്മണം സുഖ’’ന്തി.

സുഖവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

(൮) ൩. സനിമിത്തവഗ്ഗോ

൭൮. ‘‘സനിമിത്താ , ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അനിമിത്താ. തസ്സേവ നിമിത്തസ്സ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൭൯. ‘‘സനിദാനാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അനിദാനാ. തസ്സേവ നിദാനസ്സ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൦. ‘‘സഹേതുകാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അഹേതുകാ. തസ്സേവ ഹേതുസ്സ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൧. ‘‘സസങ്ഖാരാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അസങ്ഖാരാ. തേസംയേവ സങ്ഖാരാനം പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൨. ‘‘സപ്പച്ചയാ , ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അപ്പച്ചയാ. തസ്സേവ പച്ചയസ്സ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൩. ‘‘സരൂപാ , ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അരൂപാ. തസ്സേവ രൂപസ്സ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൪. ‘‘സവേദനാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അവേദനാ. തസ്സായേവ വേദനായ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൫. ‘‘സസഞ്ഞാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അസഞ്ഞാ. തസ്സായേവ സഞ്ഞായ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൬. ‘‘സവിഞ്ഞാണാ , ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അവിഞ്ഞാണാ. തസ്സേവ വിഞ്ഞാണസ്സ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

൮൭. ‘‘സങ്ഖതാരമ്മണാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ, നോ അസങ്ഖതാരമ്മണാ. തസ്സേവ സങ്ഖതസ്സ പഹാനാ ഏവം തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ന ഹോന്തീ’’തി.

സനിമിത്തവഗ്ഗോ തതിയോ.

(൯) ൪. ധമ്മവഗ്ഗോ

൮൮. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ചേതോവിമുത്തി ച പഞ്ഞാവിമുത്തി ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൮൯. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? പഗ്ഗാഹോ ച അവിക്ഖേപോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൦. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? നാമഞ്ച രൂപഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൧. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? വിജ്ജാ ച വിമുത്തി ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൨. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ഭവദിട്ഠി ച വിഭവദിട്ഠി ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൩. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? അഹിരികഞ്ച അനോത്തപ്പഞ്ച . ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൪. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ഹിരീ ച ഓത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൫. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ദോവചസ്സതാ ച പാപമിത്തതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൬. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സോവചസ്സതാ ച കല്യാണമിത്തതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൭. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ധാതുകുസലതാ ച മനസികാരകുസലതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൯൮. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ആപത്തികുസലതാ ച ആപത്തിവുട്ഠാനകുസലതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

ധമ്മവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

(൨൦) ൫. ബാലവഗ്ഗോ

൯൯. "ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ബാലാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അനാഗതം ഭാരം വഹതി, യോ ച ആഗതം ഭാരം ന വഹതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബാലാ"തി.

൧൦൦. "ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അനാഗതം ഭാരം ന വഹതി, യോ ച ആഗതം ഭാരം വഹതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പണ്ഡിതാ"തി.

൧൦൧. "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ബാലാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അകപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞീ, യോ ച കപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ , ദ്വേ ബാലാ"തി.

൧൦൨. "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അകപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞീ, യോ ച കപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പണ്ഡിതാ"തി.

൧൦൩. "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ബാലാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അനാപത്തിയാ ആപത്തിസഞ്ഞീ, യോ ച ആപത്തിയാ അനാപത്തിസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബാലാ"തി.

൧൦൪. "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അനാപത്തിയാ അനാപത്തിസഞ്ഞീ, യോ ച ആപത്തിയാ ആപത്തിസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പണ്ഡിതാ"തി.

൧൦൫. "ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ബാലാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അധമ്മേ ധമ്മസഞ്ഞീ, യോ ച ധമ്മേ അധമ്മസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബാലാ"തി.

൧൦൬. "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച ധമ്മേ ധമ്മസഞ്ഞീ, യോ ച അധമ്മേ അധമ്മസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പണ്ഡിതാ"തി.

൧൦൭. "ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ബാലാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അവിനയേ വിനയസഞ്ഞീ, യോ ച വിനയേ അവിനയസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ബാലാ"തി.

൧൦൮. "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച അവിനയേ അവിനയസഞ്ഞീ, യോ ച വിനയേ വിനയസഞ്ഞീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പണ്ഡിതാ"തി.

൧൦൯. "ദ്വിന്നം , ഭിക്ഖവേ, ആസവാ വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച ന കുക്കുച്ചായിതബ്ബം കുക്കുച്ചായതി, യോ ച കുക്കുച്ചായിതബ്ബം ന കുക്കുച്ചായതി. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ വഡ്ഢന്തീ"തി.

൧൦. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച ന കുക്കുച്ചായിതബ്ബം ന കുക്കുച്ചായതി, യോ ച കുക്കുച്ചായിതബ്ബം കുക്കുച്ചായതി. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൧. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച അകപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞീ, യോ ച കപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞീ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൨. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച അകപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞീ, യോ ച കപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞീ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൩. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച ആപത്തിയാ അനാപത്തിസഞ്ഞീ, യോ ച അനാപത്തിയാ ആപത്തിസഞ്ഞീ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൪. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച ആപത്തിയാ ആപത്തിസഞ്ഞീ , യോ ച അനാപത്തിയാ അനാപത്തിസഞ്ഞീ . ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൫. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച അധമ്മേ ധമ്മസഞ്ഞീ, യോ ച ധമ്മേ അധമ്മസഞ്ഞീ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൬. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച ധമ്മേ ധമ്മസഞ്ഞീ, യോ ച അധമ്മേ അധമ്മസഞ്ഞീ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൭. ‘‘ദ്വിന്നം , ഭിക്ഖവേ, ആസവാ വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച അവിനയേ വിനയസഞ്ഞീ, യോ ച വിനയേ അവിനയസഞ്ഞീ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ വഡ്ഢന്തീ’’തി.

൧൮. ‘‘ദ്വിന്നം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി. കതമേസം ദ്വിന്നം? യോ ച അവിനയേ അവിനയസഞ്ഞീ, യോ ച വിനയേ വിനയസഞ്ഞീ. ഇമേസം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തീ’’തി.

ബാലവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

ദുതിയോ പണ്ണാസകോ സമത്തോ.

൩. തതിയപണ്ണാസകം

(൧൧) ൧. ആസാദുപ്പജഹവഗ്ഗോ

൧൧൯. ‘‘ദ്വേമാ , ഭിക്ഖവേ, ആസാ ദുപ്പജഹാ. കതമാ ദ്വേ? ലാഭാസാ ച ജീവിതാസാ ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ആസാ ദുപ്പജഹാ’’തി.

൧൨൦. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മിം. കതമേ ദ്വേ ? യോ ച പുബ്ബകാരീ, യോ ച കതഞ്ഞൂ കതവേദീ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മി’’ന്തി.

൧൨൧. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മിം. കതമേ ദ്വേ? തിത്തോ ച തപ്പേതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മി’’ന്തി.

൧൨൨. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാ ദുത്തപ്പയാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം നിക്ഖിപതി, യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം വിസ്സജ്ജേതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുത്തപ്പയാ’’തി.

൧൨൩. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാ സുതപ്പയാ. കതമേ ദ്വേ? യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം ന നിക്ഖിപതി, യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം ന വിസ്സജ്ജേതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പുഗ്ഗലാ സുതപ്പയാ’’തി.

൧൨൪. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയാ രാഗസ്സ ഉപ്പാദായ. കതമേ ദ്വേ? സുഭനിമിത്തഞ്ച അയോനിസോ ച മനസികാരോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പച്ചയാ രാഗസ്സ ഉപ്പാദായാ’’തി.

൧൨൫. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, പച്ചയാ ദോസസ്സ ഉപ്പാദായ. കതമേ ദ്വേ? പടിഘനിമിത്തഞ്ച അയോനിസോ ച മനസികാരോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പച്ചയാ ദോസസ്സ ഉപ്പാദായാ’’തി.

൧൨൬. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയാ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ഉപ്പാദായ. കതമേ ദ്വേ? പരതോ ച ഘോസോ അയോനിസോ ച മനസികാരോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പച്ചയാ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ഉപ്പാദായാ’’തി.

൧൨൭. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, പച്ചയാ സമ്മാദിട്ഠിയാ ഉപ്പാദായ. കതമേ ദ്വേ? പരതോ ച ഘോസോ, യോനിസോ ച മനസികാരോ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പച്ചയാ സമ്മാദിട്ഠിയാ ഉപ്പാദായാ’’തി.

൧൨൮. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, ആപത്തിയോ. കതമാ ദ്വേ? ലഹുകാ ച ആപത്തി, ഗരുകാ ച ആപത്തി. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ആപത്തിയോ’’തി.

൧൨൯. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, ആപത്തിയോ. കതമാ ദ്വേ? ദുട്ഠുല്ലാ ച ആപത്തി, അദുട്ഠുല്ലാ ച ആപത്തി. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ആപത്തിയോ’’തി.

൧൩൦. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, ആപത്തിയോ. കതമാ ദ്വേ? സാവസേസാ ച ആപത്തി, അനവസേസാ ച ആപത്തി. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ

ആപത്തിയോ’’തി.

ആസാദുപ്പജഹവഗ്ഗോ പഠമോ.

(൧൨) ൨. ആയാചനവഗ്ഗോ

൧൩൧. ''സദ്ധോ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം സമ്മാ ആയാചമാനോ ആയാചേയ്യ - 'താദിസോ ഹോമി യാദിസാ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ'തി. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം യദിദം സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ''തി.

൧൩൨. ''സദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീ ഏവം സമ്മാ ആയാചമാനാ ആയാചേയ്യ - 'താദിസീ ഹോമി യാദിസീ ഖേമാ ച ഭിക്ഖുനീ ഉപ്പലവണ്ണാ ചാ'തി. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവികാനം ഭിക്ഖുനീനം യദിദം ഖേമാ ച ഭിക്ഖുനീ ഉപ്പലവണ്ണാ ചാ''തി.

൧൩൩. ''സദ്ധോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസകോ ഏവം സമ്മാ ആയാചമാനോ ആയാചേയ്യ - 'താദിസോ ഹോമി യാദിസോ ചിത്തോ ച ഗഹപതി ഹത്ഥകോ ച ആളവകോ'തി. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവകാനം ഉപാസകാനം യദിദം ചിത്തോ ച ഗഹപതി ഹത്ഥകോ ച ആളവകോ''തി.

൧൩൪. ''സദ്ധാ , ഭിക്ഖവേ, ഉപാസികാ ഏവം സമ്മാ ആയാചമാനാ ആയാചേയ്യ - 'താദിസീ ഹോമി യാദിസീ ഖുജ്ജുത്തരാ ച ഉപാസികാ വേളുകണ്ഡകിയാ [വേളുകണ്ഡകീ (അം॰ നി॰ ൬.൩൭; അം॰ നി॰ ൪.൧൭൬ ആഗതം)] ച നന്ദമാതാ'തി. ഏസാ , ഭിക്ഖവേ, തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവികാനം ഉപാസികാനം യദിദം ഖുജ്ജുത്തരാ ച ഉപാസികാ വേളുകണ്ഡകിയാ ച നന്ദമാതാ''തി.

൧൩൫. ''ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതി. കതമേഹി ദ്വീഹി? അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസതി, അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസതി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതീതി.

''ദ്വീഹി , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതി. കതമേഹി ദ്വീഹി? അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസതി, അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസതി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതീ''തി.

൧൩൬. ''ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതി.

കതമേഹി ദ്വീഹി? അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസേതി, അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസേതി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതീതി.

''ദ്വീഹി , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതി. കതമേഹി ദ്വീഹി? അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസേതി, അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസേതി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതീ''തി.

൧൩൭. ''ദ്വീസു, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാപടിപജ്ജമാനോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം , ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതി. കതമേസു ദ്വീസു? മാതരി ച പിതരി ച. ഇമേസു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീസു മിച്ഛാപടിപജ്ജമാനോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതീതി.

''ദ്വീസു, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാപടിപജ്ജമാനോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതി. കതമേസു ദ്വീസു? മാതരി ച പിതരി ച. ഇമേസു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീസു സമ്മാപടിപജ്ജമാനോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതീ''തി.

൧൩൮. ''ദ്വീസു, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാപടിപജ്ജമാനോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതി. കതമേസു ദ്വീസു? തഥാഗതേ ച തഥാഗതസാവകേ ച. ഇമേസു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാപടിപജ്ജമാനോ ബാലോ അബ്യത്തോ അസപ്പുരിസോ ഖതം ഉപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, സാവജ്ജോ ച ഹോതി സാനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതീതി.

''ദ്വീസു , ഭിക്ഖവേ, സമ്മാപടിപജ്ജമാനോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതി. കതമേസു ദ്വീസു? തഥാഗതേ ച തഥാഗതസാവകേ ച. ഇമേസു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീസു സമ്മാപടിപജ്ജമാനോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ സപ്പുരിസോ അക്ഖതം

അനുപഹതം അത്താനം പരിഹരതി, അനവജ്ജോ ച ഹോതി അനനുവജ്ജോ ച വിഞ്ഞൂനം, ബഹുഞ്ച പുഞ്ഞം പസവതീ''തി.

൧൩൯. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സചിത്തവോദാനഞ്ച ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ''തി.

൧൪൦. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? കോധോ ച ഉപനാഹോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ''തി.

൧൪൧. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? കോധവിനയോ ച ഉപനാഹവിനയോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ''തി.

ആയാചനവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

(൧൩) ൩. ദാനവഗ്ഗോ

൧൪൨. ‘‘ദ്വേമാനി , ഭിക്ഖവേ, ദാനാനി. കതമാനി ദ്വേ? ആമിസദാനഞ്ച ധമ്മദാനഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ദാനാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം ദാനാനം യദിദം ധമ്മദാന’’ന്തി.

൧൪൩. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, യാഗാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസയാഗോ ച ധമ്മയാഗോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ യാഗാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം യാഗാനം യദിദം ധമ്മയാഗോ’’തി.

൧൪൪. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ചാഗാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസചാഗോ ച ധമ്മചാഗോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ചാഗാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം ചാഗാനം യദിദം ധമ്മചാഗോ’’തി.

൧൪൫. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പരിച്ചാഗാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസപരിച്ചാഗോ ച ധമ്മപരിച്ചാഗോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിച്ചാഗാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം പരിച്ചാഗാനം യദിദം ധമ്മപരിച്ചാഗോ’’തി.

൧൪൬. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ഭോഗാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസഭോഗോ ച ധമ്മഭോഗോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ഭോഗാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം ഭോഗാനം യദിദം ധമ്മഭോഗോ’’തി.

൧൪൭. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ഭോഗാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസസമ്ഭോഗോ ച ധമ്മസമ്ഭോഗോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സമ്ഭോഗാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സമ്ഭോഗാനം യദിദം ധമ്മസമ്ഭോഗോ’’തി.

൧൪൮. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, സംവിഭാഗാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസസംവിഭാഗോ ച ധമ്മസംവിഭാഗോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സംവിഭാഗാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സംവിഭാഗാനം യദിദം ധമ്മസംവിഭാഗോ’’തി.

൧൪൯. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, സങ്ഗഹാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസസങ്ഗഹോ ച ധമ്മസങ്ഗഹോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സങ്ഗഹാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സങ്ഗഹാനം യദിദം ധമ്മസങ്ഗഹോ’’തി.

൧൫൦. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, അനുഗ്ഗഹാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസാനുഗ്ഗഹോ ച ധമ്മാനുഗ്ഗഹോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അനുഗ്ഗഹാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം അനുഗ്ഗഹാനം യദിദം ധമ്മാനുഗ്ഗഹോ’’തി.

൧൫൧. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, അനുകമ്പാ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസാനുകമ്പാ ച ധമ്മാനുകമ്പാ ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അനുകമ്പാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം അനുകമ്പാനം യദിദം ധമ്മാനുകമ്പാ’’തി.

ദാനവഗ്ഗോ തതിയോ.

(൧൪) ൪. സന്ഥാരവഗ്ഗോ

൧൩൧. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, സന്ഥാരാ [സന്ധാരാ (ക॰)]. കതമേ ദ്വേ? ആമിസസന്ഥാരോ ച ധമ്മസന്ഥാരോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സന്ഥാരാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സന്ഥാരാനം യദിദം ധമ്മസന്ഥാരോ’’തി.

൧൩൨. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, പടിസന്ഥാരാ [പടിസന്ധാരാ (ക॰)]. കതമേ ദ്വേ? ആമിസപടിസന്ഥാരോ ച ധമ്മപടിസന്ഥാരോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പടിസന്ഥാരാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം പടിസന്ഥാരാനം യദിദം ധമ്മപടിസന്ഥാരോ’’തി.

൧൩൩. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, ഏസനാ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസേസനാ ച ധമ്മേസനാ ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ഏസനാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം ഏസനാനം യദിദം ധമ്മേസനാ’’തി.

൧൩൪. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിയേസനാ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസപരിയേസനാ ച ധമ്മപരിയേസനാ ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിയേസനാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിയേസനാനം യദിദം ധമ്മപരിയേസനാ’’തി.

൧൩൫. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പരിയേട്ഠിയോ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസപരിയേട്ഠി ച ധമ്മപരിയേട്ഠി ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പരിയേട്ഠിയോ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പരിയേട്ഠീനം യദിദം ധമ്മപരിയേട്ഠീ’’തി.

൧൩൬. ‘‘ദ്വേമാ , ഭിക്ഖവേ, പൂജാ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസപൂജാ ച ധമ്മപൂജാ ച. ഇമാ ഖോ ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ പൂജാ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം പൂജാനം യദിദം ധമ്മപൂജാ’’തി.

൧൩൭. ‘‘ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, ആതിഥേയ്യാനി. കതമാനി ദ്വേ? ആമിസാതിഥേയ്യഞ്ച ധമ്മാതിഥേയ്യഞ്ച . ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ആതിഥേയ്യാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം ആതിഥേയ്യാനം യദിദം ധമ്മാതിഥേയ്യ’’ന്തി.

൧൩൮. ‘‘ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, ഇദ്ധിയോ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസിദ്ധി ച ധമ്മിദ്ധി ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ഇദ്ധിയോ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം ഇദ്ധീനം യദിദം ധമ്മിദ്ധീ’’തി.

൧൩൯. ‘‘ദ്വേമാ , ഭിക്ഖവേ, വുദ്ധിയോ. കതമാ ദ്വേ? ആമിസവുദ്ധി ച ധമ്മവുദ്ധി ച. ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ വുദ്ധിയോ. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ദ്വിന്നം വുദ്ധീനം യദിദം ധമ്മവുദ്ധീ’’തി.

൧൪൦. ‘‘ദ്വേമാനി , ഭിക്ഖവേ, രതനാനി. കതമാനി ദ്വേ? ആമിസരതനഞ്ച ധമ്മരതനഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ രതനാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം രതനാനം യദിദം ധമ്മരതന’’ന്തി.

൧൪൧. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, സന്നിചയാ. കതമേ ദ്വേ? ആമിസസന്നിചയോ ച ധമ്മസന്നിചയോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സന്നിചയാ. ഏതദഗ്ഗം,

ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം സന്നിചയാനം യദിദം ധമ്മസന്നിചയോ’’തി.

൧൫൯. ‘‘ദ്വേമാനി, ഭിക്ഖവേ, വേപുല്ലാനി. കതമാനി ദ്വേ? ആമിസവേപുല്ലഞ്ച ധമ്മവേപുല്ലഞ്ച. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ വേപുല്ലാനി. ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ദ്വിന്നം വേപുല്ലാനം യദിദം ധമ്മവേപുല്ല’’ന്തി.

സന്ഥാരവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

(൧൫) ൫. സമാപത്തിവഗ്ഗോ

൧൬൪. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സമാപത്തികുസലതാ ച സമാപത്തിവുട്ഠാനകുസലതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”തി.

൧൬൫. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? അജ്ജവഞ്ച മദ്ദവഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൬൬. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ഖന്തി ച സോരച്ചഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൬൭. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സാഖല്യഞ്ച പടിസന്ഥാരോ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൬൮. ‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? അവിഹിംസാ ച സോചേയ്യഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൬൯. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരതാ ച ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞുതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൦. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ ച ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൧. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? പടിസങ്ഖാനബലഞ്ച ഭാവനാബലഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൨. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സതിബലഞ്ച സമാധിബലഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൩. “ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൪. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സീലവിപത്തി ച ദിട്ഠിവിപത്തി ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൫. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സീലസമ്പദാ ച ദിട്ഠിസമ്പദാ ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൬. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സീലവിസുദ്ധി ച ദിട്ഠിവിസുദ്ധി ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൭. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? ദിട്ഠിവിസുദ്ധി ച യഥാദിട്ഠിസ്സ ച പധാനം. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ”.

൧൭൮. “ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? അസന്തുട്ഠിതാ ച കുസലേസു ധമ്മേസു, അപ്പടിവാനിതാ ച പധാനസ്മിം. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ,

ദ്വേ ധമ്മാ’’.

൧൭൯. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? മുട്ഠസ്സച്ചഞ്ച അസമ്പജഞ്ഞഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ’’.

൧൮൦. ‘‘ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? സതി ച സമ്പജഞ്ഞഞ്ച . ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ’’തി.

സമാപത്തിവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

തതിയോ പണ്ണാസകോ സമത്തോ.

൧. കോധപേയ്യാലം

൧൮൧. ''ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? കോധോ ച ഉപനാഹോ ച…പേ॰… മക്ഖോ ച പളാസോ [പലാസോ (ക॰)] ച… ഇസ്സാ ച മച്ഛരിയഞ്ച… മായാ ച സാഠേയ്യഞ്ച… അഹിരികഞ്ച അനോത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ''.

൧൮൨. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ. കതമേ ദ്വേ? അക്കോധോ ച അനുപനാഹോ ച… അമക്ഖോ ച അപളാസോ ച… അനിസ്സാ ച അമച്ഛരിയഞ്ച… അമായാ ച അസാഠേയ്യഞ്ച… ഹിരീ ച ഓത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ''.

൧൮൩. ''ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ദുക്ഖം വിഹരതി. കതമേഹി ദ്വീഹി? കോധേന ച ഉപനാഹേന ച… മക്ഖേന ച പളാസേന ച… ഇസ്സായ ച മച്ഛരിയേന ച… മായായ ച സാഠേയ്യേന ച… അഹിരികേന ച അനോത്തപ്പേന ച. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ദുക്ഖം വിഹരതി''.

൧൮൪. ''ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സുഖം വിഹരതി. കതമേഹി ദ്വീഹി? അക്കോധേന ച അനുപനാഹേന ച… അമക്ഖേന ച അപളാസേന ച… അനിസ്സായ ച അമച്ഛരിയേന ച… അമായായ ച അസാഠേയ്യേന ച … ഹിരിയാ ച ഓത്തപ്പേന ച. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സുഖം വിഹരതി''.

൧൮൫. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സേഖസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിഹാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ ദ്വേ? കോധോ ച ഉപനാഹോ ച… മക്ഖോ ച പളാസോ ച… ഇസ്സാ ച മച്ഛരിയഞ്ച… മായാ ച സാഠേയ്യഞ്ച… അഹിരികഞ്ച അനോത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ സേഖസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിഹാനായ സംവത്തന്തി''.

൧൮൬. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സേഖസ്സ ഭിക്ഖുനോ അപരിഹാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ ദ്വേ ? അക്കോധോ ച അനുപനാഹോ ച… അമക്ഖോ ച അപളാസോ ച… അനിസ്സാ ച അമച്ഛരിയഞ്ച… അമായാ ച അസാഠേയ്യഞ്ച… ഹിരീ ച ഓത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ സേഖസ്സ ഭിക്ഖുനോ അപരിഹാനായ സംവത്തന്തി''.

൧൮൭. ''ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ. കതമേഹി ദ്വീഹി? കോധേന ച ഉപനാഹേന ച… മക്ഖേന ച പളാസേന ച… ഇസ്സായ ച മച്ഛരിയേന ച… മായായ ച സാഠേയ്യേന ച… അഹിരികേന ച അനോത്തപ്പേന ച. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ''.

൧൮൮. ''ദ്വീഹി , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം സഗ്ഗേ. കതമേഹി ദ്വീഹി? അക്കോധേന ച അനുപനാഹേന ച… അമക്ഖേന ച അപളാസേന ച… അനിസ്സായ ച

അമച്ഛരിയേന ച... അമായായ ച അസാഠേയ്യേന ച... ഹിരിയാ ച ഓത്തപ്പേന ച. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം സഗ്ഗേ''.

൨൮൯. ''ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഇധേകച്ചോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി ദ്വീഹി? കോധേന ച ഉപനാഹേന ച... മക്ഖേന ച പളാസേന ച... ഇസ്സായ ച മച്ഛരിയേന ച... മായായ ച സാഠേയ്യേന ച... അഹിരികേന ച അനോത്തപ്പേന ച. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഇധേകച്ചോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി''.

൨൯൦. ''ദ്വീഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഇധേകച്ചോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി ദ്വീഹി? അക്കോധേന ച അനുപനാഹേന ച... അമക്ഖേന ച അപളാസേന ച... അനിസ്സായ ച അമച്ഛരിയേന ച... അമായായ ച അസാഠേയ്യേന ച... ഹിരിയാ ച ഓത്തപ്പേന ച. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഇധേകച്ചോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി''.

കോധപേയ്യാലം നിട്ഠിതം.

൨. അകുസലപേയ്യാലം

൫൩൧-൨൦൦. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അകുസലാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ കുസലാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സാവജ്ജാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അനവജ്ജാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ ദുക്ഖുദ്രയാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സുഖുദ്രയാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ ദുക്ഖവിപാകാ… ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സുഖവിപാകാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സബ്യാബജ്ഝാ… ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ അബ്യാബജ്ഝാ. കതമേ ദ്വേ? അക്കോധോ ച അനുപനാഹോ ച… അമക്ഖോ ച അപളാസോ ച… അനിസ്സാ ച അമച്ഛരിയഞ്ച… അമായാ ച അസാഠേയ്യഞ്ച… ഹിരീ ച ഓത്തപ്പഞ്ച. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ധമ്മാ അബ്യാബജ്ഝാ’’തി.

അകുസലപേയ്യാലം നിട്ഠിതം.

൯. വിനയപേയ്യാലം

൨൦൭. ''ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, അത്ഥവസേ പടിച്ച തഥാഗതേന സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം. കതമേ ദ്വേ? സങ്ഘസുട്ഠുതായ സങ്ഘഫാസുതായ... ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായ, പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം ഫാസുവിഹാരായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം ആസവാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം ആസവാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം വേരാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം വേരാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം വജ്ജാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം വജ്ജാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം ഭയാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം ഭയാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പടിഘാതായ... ഗിഹീനം അനുകമ്പായ, പാപിച്ഛാനം ഭിക്ഖൂനം പക്ഖുപച്ഛേദായ... അപ്പസന്നാനം പസാദായ, പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവായ... സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ വിനയാനുഗ്ഗഹായ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അത്ഥവസേ പടിച്ച തഥാഗതേന സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്ത''ന്തി.

൨൦൮-൨൩൦. ''ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥവസേ പടിച്ച തഥാഗതേന സാവകാനം പാതിമോക്ഖം പഞ്ഞത്തം...പേ॰... പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ പഞ്ഞത്തോ... പാതിമോക്ഖട്ഠപനം പഞ്ഞത്തം... പവാരണാ പഞ്ഞത്താ... പവാരണട്ഠപനം പഞ്ഞത്തം... തജ്ജനീയകമ്മം പഞ്ഞത്തം... നിയസ്സകമ്മം പഞ്ഞത്തം... പബ്ബാജനീയകമ്മം പഞ്ഞത്തം... പടിസാരണീയകമ്മം പഞ്ഞത്തം... ഉക്ഖേപനീയകമ്മം പഞ്ഞത്തം... പരിവാസദാനം പഞ്ഞത്തം... മൂലായ പടികസ്സനം പഞ്ഞത്തം... മാനത്തദാനം പഞ്ഞത്തം... അബ്ഭാനം പഞ്ഞത്തം... ഓസാരണീയം പഞ്ഞത്തം... നിസ്സാരണീയം പഞ്ഞത്തം... ഉപസമ്പദാ പഞ്ഞത്താ... ഞത്തികമ്മം പഞ്ഞത്തം... ഞത്തിദുതിയകമ്മം പഞ്ഞത്തം... ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം പഞ്ഞത്തം... അപഞ്ഞത്തേ പഞ്ഞത്തം... പഞ്ഞത്തേ അനുപഞ്ഞത്തം... സമ്മുഖാവിനയോ പഞ്ഞത്തോ... സതിവിനയോ പഞ്ഞത്തോ... അമൂള്ഹവിനയോ പഞ്ഞത്തോ... പടിഞ്ഞാതകരണം പഞ്ഞത്തം... യേഭുയ്യസികാ പഞ്ഞത്താ... തസ്സപാപിയസികാ പഞ്ഞത്താ... തിണവത്ഥാരകോ പഞ്ഞത്തോ. കതമേ ദ്വേ? സങ്ഘസുട്ഠുതായ, സങ്ഘഫാസുതായ... ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായ, പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം ഫാസുവിഹാരായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം ആസവാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം ആസവാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം വേരാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം വേരാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം വജ്ജാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം വജ്ജാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം ഭയാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം ഭയാനം പടിഘാതായ... ദിട്ഠധമ്മികാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം സംവരായ, സമ്പരായികാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പടിഘാതായ... ഗിഹീനം അനുകമ്പായ, പാപിച്ഛാനം ഭിക്ഖൂനം പക്ഖുപച്ഛേദായ... അപ്പസന്നാനം പസാദായ, പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവായ... സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ, വിനയാനുഗ്ഗഹായ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അത്ഥവസേ പടിച്ച തഥാഗതേന സാവകാനം തിണവത്ഥാരകോ പഞ്ഞത്തോ''തി.

വിനയപേയ്യാലം നിട്ഠിതം.

൪. രാഗപേയ്യാലം

൨൩൧. ''രാഗസ്സ , ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞായ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ''തി.

''രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖയായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖയാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പഹാനായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പഹാനാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഖയായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഖയാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വയായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വയാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിരാഗായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിരാഗാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, നിരോധായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, നിരോധാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ചാഗായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ചാഗാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പടിനിസ്സഗ്ഗായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. രാഗസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പടിനിസ്സഗ്ഗായ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ''തി.

൨൩൨-൨൪൭. ''ദോസസ്സ...പേ॰... മോഹസ്സ... കോധസ്സ... ഉപനാഹസ്സ... മക്ഖസ്സ... പളാസസ്സ... ഇസ്സായ... മച്ഛരിയസ്സ... മായായ... സാഠേയ്യസ്സ... ഥമ്ഭസ്സ... സാരമ്ഭസ്സ... മാനസ്സ... അതിമാനസ്സ... മദസ്സ... പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖയായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ , ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖയായ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പഹാനായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പഹാനാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഖയായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഖയാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വയായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വയാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിരാഗായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിരാഗാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, നിരോധായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, നിരോധാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ

ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ചാഗായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ചാഗാ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പടിനിസ്സഗ്ഗായ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ. കതമേ ദ്വേ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. പമാദസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പടിനിസ്സഗ്ഗായ ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ ഭാവേതബ്ബാ''തി.

(ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.) [( ) ഏത്ഥന്തരേ പാഠോ സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി]

രാഗപേയ്യാലം നിട്ഠിതം.

ദുകനിപാതപാളി നിട്ഠിതാ.